

اپار

اپار

قابل جعفری

جوڑن ہار : توقیر رضا

چھپوائی دا آہر : خالد نذیر، ماریہ رفاقت

سانجھ

Printline

اپنے بھتیغیے قاضی محمد صدیق دے ناں
پتھر اپنے ناں دے لوگ
محرم جے نہیں حال دے لوگ
قاضی محمد صدیق دے وانگر
بہتے گھٹ کمال دے لوگ

شکرانہ

استاد عابد جعفری، سید منظور حیدر، استاد شبیر حیدر، حیدر سلیم، سئیں رفعت عباس، مشتاق صوفی، مظہر ترمذی، امجد سلیم منہاس، ڈاکٹر مرتضیٰ عدیم، پروفیسر لیاقت صوفی، پروفیسر احسان الہی احسان، سجاد سلیم، مڈر عباس، تابش کمال، خواجہ بابر سلیم، پروفیسر سید کامران کاظمی، پروفیسر ساجد اقبال، پروفیسر شاہد آزاد، پروفیسر نعیم شاہد، قاضی باقر وسیم، پروفیسر سعید اکرم، طاہر عباس جعفری، چودھری جاوید، سردار عارف محمود، شیخ یعقوب، راجہ مسعود عزیز، کامران اقبال، کرنل جواد حفیظ، ڈاکٹر مقصود منہاس، قاضی ثاقب ندیم، پروفیسر ممتاز حسین، عارف سلطان، حامد دوریز، حماد زینف، حماد سرور، شاہ زیب اسد، معاذ شمی، محمد خلیل، اقارب جعفری، توقیر رضا، پھر اوں چودھری نزاکت منہاس، چودھری عارف امیر منہاس، اتے پتران خالد نذیر، محمد عبداللہ، محمد ابراہیم، دہی ماریہ رفاقت دا شکرانہ۔

بہہ بہہ گئی چبوترے تے کر گئی نیاں
آج پیلو پچھدا ٹھیکریے ، تیرا کتھ ول گیا جہان

بابا پیلو

! —

میرے دل دے مندر وچ تے

سوچ خیال دے بت

مینوں کافر آکھن آلیا

تیری لگی مسیت

استاد عابد جعفری

ما بولی

میں گراں دی مٹھی بولی
گھر دے تھلے اُتے بہہ کے
دَبّو دَبّو انگوٹھے وچو چوسی اے

ما بولی میں پہلے دھیرے
(لوری دے کے)
کتو جھپے لاہے میں

۶	کچھ اتھر وسے اِنج دے جیہڑے ناہے ڈکٹ آلے
۷	پُملی اُتے پنے کراوٹن، مینہاں جھکھڑاں جوگے
۸	اُنجے پا کے رکھی ویندے سُبی سُبی اگے
۹	گٹھے گٹھے ونج بے سِکھے منجی گھٹی ہوسی
۱۰	خورے کیہ کیہ ہر شے ساڈی روڑھ کے گھن گیا ہوسی
۱۱	دل نگری وچ سے سے پریاں سمھ کے بیٹھیاں ہونیاں
۱۲	فجرى فجرى بنھیں اُتے چھاں ہئی لاہندی پیلے دی
۱۳	سخر دوپہر دا سورج ڈھال کے گھن نہ گیا ہووے
۱۴	بجھے بلے، کھل ونجے اپنی بال کے رکھٹی آیں
۱۵	چیرے دھون کدی نہیں گنیاں کڑیاں کسّیاں اُتے
۱۶	غمر اچھے بھیت اُکا کے رکھیا وی جا سکدا وے
۱۷	عشق چنہاں دے ازلاں توں کنڈھے کوڑی مچی دے
۱۸	نکیاں وڈیاں سوچاں تلے بالن بال جیاتی دے
۱۹	چوپٹ کھڈے اُڈڑے، رکھ کے شرطاں پوریاں
۲۰	موہڈھے دے نال موہڈھا لاکے ونج مسیتی کھلے نہیں
۲۱	سرتے اُنج اسمان بتیرے تارا کم داہک وی نہیں
۲۲	جھیتاں وچو بوبا ساڈا پھلڑا وی ہو سکدا وے
۲۳	پہلی واری امڑی ساڈی کھل کے ہستی ہانی
۲۴	لچ لچ کھڑیاں پُھلاں اُتے بلدیاں دھپاں پے گنیاں
۲۵	ریت پرانی بییریاں آلی اج وی چیتے رکھی
۲۶	اُنجے گل اپٹھی اساں نال کلجے لائی

۲۷	اساں ونج کے لسک لانی، لسکے داوت کھاہڑا رکھیا
۲۸	چکر بھوری، اوہدری، تیتیاں تیراں سہکدی
۲۹	گیا تے ول نہیں آیا ماہی، وچے شاماں ہو گئیاں
۳۰	گاہ دی رتیں، ساویاں مٹھیں کیٹے جوگیاں ہونیاں نیں
۳۱	بوندے اتو پوچھل پئے اسپیں اڈن کھٹولے دے
۳۲	ساڈے نال نہ بولے بھانویں رسیا بھڑیا رہوے
۳۳	نکھرے اتے فلراں ہووٹن، اکھیاں دے وچ دریا رکھاں
۳۴	جئے دے وچ قابل سائیں، دکھ دے بھانجھڑا لیدیاں
۳۵	کدی کدی ایہ وی میرے جوٹن دی تاہنگ جگیندن
۳۶	کوٹن کرہ نہ دے کلے کپے، بھاریاں مچاں جوگے
۳۷	پیلے رنگ دا چولا پا کے ساوا چوپاں گتاں
۳۸	سوٹیاں نوں ڈوبدے نہ عشقے نوں تار دے
۳۹	نکی نکی پھوہر ترونکے، ٹھڈا جھولا آوے
۴۰	خورے کیہ کیہ کھی کھن کر دے گائیں مجھیں آلے
۴۱	زنگے نال زنگوڑیا ہویا، توڑ مر وڑ کے جندرالاہیا
۴۲	ٹھڈی پے گئی سوچ نکئی، لہو ساڈا کلکیندی نہیں
۴۳	ایس وسیبے سارے انھے، پلو اکھیاں آلا میں
۴۴	ٹھڈے مار کے نت سمجھاوے، ویلا انج دا سجن آیں
۴۵	امبر نیلی چادرے اتے روز قسیدے کڈھاوے
۴۶	لڑ پونداوے روز اسادے نال بغاوت کرداوے

۴۷	دھڑکوں دھڑکوں یہ دل میرا، پھڑکوں پھڑکوں اکھ
۴۸	رُٹھڑا یار میندا ناہیں، ترلا پا کوئی ہور
۴۹	اُنج تے بندہ بندہ ایتھے فرقہ فرقہ ہویا
۵۰	دل وچ کدی وی میل نہ رکھٹی، صاف تے سُچیاں گلاں کرٹا
۵۱	کیہ ہونیاں او بٹن بٹن اکھاں، ڈُٹھ ڈُٹھ ہاسے کڈر گئے
۵۲	وچھڑ گیا اے شام دے ویلے
	مونہہ پئی دنیا (نظماں)
۱	اللہ میاں لبھیا
۲	پکی مسیت
۳	میں
۴	اسیں جوندے
۵	سنجوگ
۶	اپار (لمی نظم)
۷	شہر وچ وسینے (لمی نظم)
۸	گراں دے گائٹے
۹	آدھ آدھ چیتر
۱۰	وئی
۱۱	ٹوں سورج ایں
۱۲	چن دی مٹی (توقیر رضا دے ناں)
۱۳	اوکرے
۱۴	بھلیکھا

	ہٹھ ہٹھ مالے	۱۵
	اڑانگ	۱۶
	روڑا	۱۷
	ویلیو کو ویلیو	۱۸
	مُونہ پئی دُنیا (لمی نظم)	۱۹
	؟	۲۰
	سوچ کئی اوپری	۲۱
	پُھئی	۲۲
	نازک جئی	۲۳
	گیت	۲۴
	اجوکی ہیر	۲۵
	پیلے تَلے	۲۶
	دھرنگا	۲۷
	بھوہ	۲۸
	دھن ۸۴ (دھن دھرتی دے ناں)	۲۹
	وَنڈ	۳۰
	بھُجھو	۳۱
	ہڑھ (۲۰۲۲)	۳۲
	اسیں مُورکھ	۳۳
	دونکیاں نظماں	۳۴
	کھراہڈو	۳۵

پارتو اپار داپندھ

تسین کدی اوس بندے نون تکیا جیہڑا خاب وکھیندا ہووے، تے تسین کدی اوسے بندے نون وت اوس ویلے بی تکیا جیہڑے ویلے اوہ مونہہ دھیانے لگ کے پوری سادھنا دے نال اوس خاب نون پورا کرن ڈا جیلے تے وسیلہ کر رہیا ہووے، تے تسین کدی! اوس بندے نون بھین کے، پرت کے اوس ویلے وی تکیا جدوں اوہدا خاب پورا ہو گیا ہووے، تے تسین کدی ہک اخیرلی وارنڑے کے فیر اوسے بندے دیاں اکھیاں دی چمک تے پیلواں تے لاہندی خُشی دی بروکھی اے؟

اج سینڈا ہک ایہو جیا خاب ای پورا ہویا تے دعا کرو سینڈی اکھیاں دی خُشی نون کسے دی نظر نہ لگے دعا کرو جو میں ایہو جئے چنگے خاب وکھیندا رہواں - ایہہ خاب سینڈے بزرگاں استاد شہیر حیدر ہوراں وی کدی ویکھیا ہوسی تاں ای ۱۹۸۹ چ جٹاں دے ایس پترے نون لکھنے آئے پلے آندا جیہڑا جے اٹھویں کلاس دا طالب سی پر استاد دی اکھ اوہدی اکھیاں چ لگے ہوئے خاب شہید پڑھ گھدے آہے، جیاہ ایہہ خاباں دا سلسلہ اکھیو اکھیں تروا لگا آندا - خیر قابل جعفری صاحب دی کتاب اپار تے ایس خاب بارے میں پہلی واری ساڈے صاحبے استاد! عابد جعفری صاحب نال سانجھ کیتی سی تے اوہ کھڑے آکھن لگے توقیر جی ایہ تے بہوں چنگا کم ہو ویسی - اوس ویلے بس ایہا کجھ خاب سی جو قابل صاحب دی نظم اپار ہکلی چھپے تے اوہدے نال ہک سی ڈی وی ہووے جس وچ اپار آن قابل صاحب دی اوازے چ رکارڈ کیتا ونجے پر ویلے دی کئی ہور ٹورسی ویلا لگھدا گیا - شہید ۱۶ یا ۱۷ سال پہلے دی گل اے جدوں میں کالج چ پڑھدا اوس تاں میں انہاں دی شاعری جیہڑی انہانوں زبانی یاد آہی ہک ڈیری تے لکھی تے وت ہن جدوں ۲۰۲۱ چ پاکستان گیاں تے اوسے ڈیری تو کجھ شینیاں لہجیاں باقی کجھ نویاں غزلاں، نظماں آہیاں انہاندے فوٹو چھکے کجھ قابل صاحب بھل بھل گئے آئے کجھ مونہہ زبانی یاد آہن آتے کجھ خُشی نال نویاں غزلاں نظماں بنڑویاں جڑویاں رہنیاں بائی کتاب پتی آوندی اے تے کجھ پرائزیاں شینیاں وی چیتے آونٹ

انج اسی رکھیا ونجے تاں جو پڑھا کو نوں پڑھنے وچ ذرا وی اوکھ نہ ہووے۔ میں ہور اکھراں دیاں
 مثالاں وی دے کے اپنی مشکل دس سکداں پر ایہ کم بہوں لمان ہو ویسی۔ کجھ مشکلاں اے آپ
 مشینی ٹائپنگ دیاں، سافٹ ویئر دیاں وی نیں تے فیر میں پاکستان تو دور ہوں پاروں جتنی محنت
 کر سکیاں او کیتی اے۔ تہا نوں اکھر سمجھن چ کئی اوکھ نہ ہو سی نال ایہہ شاعری ٹھیٹھ ہو کے وی
 تہا نوں اپنے دار چھکسی ایس پاروں جو ایہہ کئی چھڑے مڑے ہک لہجے دی شاعری نیں ایہہ پنجابی
 دی شاعری اے ایہ شاعری دے ہک لہجے نال نتھی کیتی ونج سکدی جیہڑا وی بولی دا جائزوں
 اے اوہنوں آپنے ول چھکسی جیکن خواجہ فرید دی کئی کافی بابیلو تے شاہ حسین دے بیت یا شو
 لکاردی اوکھی زبان ڈوگھے پڑھا کو نوں آپنے پلے چھکندن۔

ایہہ شاعری ہک پورے شاعر دی شاعری اے جیہڑا اپنی زبان، اپنے کلچر، رہتل تے وسیب
 نوں چنگی طرحاں جائزدا، وڈی گل اکھراں نوں ورتنا جائزدا تے سانوں ایہہ شاعری دسیسی بانی
 جیہڑیاں و تھان بولیاں نوں یا لہجیاں نوں لے کے پئی ویاں نیں یا پائیاں گئیاں نیں تے مغالطیاں
 دی دھوڑتے گھٹا اکھیاں وچ بھریا پیا دور ہوٹا چاہی دا جو اسیں وکھو وکھ ہو کے وی ہک ای آں،
 لیکن اکھراں تے لوظاں دا قبیلہ کھنڈنڈ کے وی ہک ہک ای اے، ہاں! ایہو جتنے شاعر زبان دے
 زور نال ایہہ کرامت کر سکدے نیں سانوں جوڑ سکدے نیں جے اسیں بولی نوں ونڈ لئی نیں جوڑن
 اسطے ہک سہارا من کے تریے تے اسیں ہکو و سوں، ہکو و سیب، ہکو بھونیں، ہکو مٹی، ہکو زمی دے
 پتر آں، سپت سندھو دی آل اولاد آں، ساڈا رہن سہن ہک اے۔ لہجیاں دے ویر بھاوتے بھیڑ
 کبھی وچ پے کے اسیں ایہہ نہ بھلیے بانی اوڑک ساڈے رولے رپھڑے ہکو کجھ نیں۔ بولی نوں ما
 بولی تاں ای آکھیا ویندا اے جو ایہدا دل ساریاں دھیاں پتر آں جوگا ہکو جیا گھلا ہوندا تے انہاندی بیڑ
 تک کے ہکو جیا روندناں تے گرا وندا۔

ماں بولی دی گوک سنڑی پی، ویکھو کدرے کوئی
 پنچے پانڑیں! ڈوبل ڈاہل کے گھن نہ گیا ہووے

قابل جعفری اچ سانوں ایہا گوک سنڑاٹا چاہندن ، سانوں بولی راسے بلاٹا تے رلاٹا چاہندن -
انہاں شید و سیب دے اندر دا ایہہ حال ویکھ کے ای آکھیا ہوسی
قابل سائیں ! اندرو اندری کھا گئے کانڑ وسیبے نوں
باہرو نظری آوندے پئے نیں ، ساوے پتر پیلے دے

ڈھلی گل ایہ اے بائی قابل سائیں ہوئیں ایہہ کانڑ ویکھ کے پیلے نوں روز جھلوٹھا ہوندا نہیں تک
سکدے -

اخیرتے میں مظہر ترمذی، مشتاق صوفی، پروفیسر ساجد اقبال تے مدثر عباس ہوراں نوں شکریہ تے
دھن واد اکھاں گا جنہاں مینڈی درخاست تے مینڈا ماٹ رکھیا آتے قابل صاب دی شاعری بارے
گھل کے گل بات کیتی - سنیں رفعت عباس، حیدر سلیم، پروفیسر ساجد اقبال تے دوست مدیحہ
احمد، شاہ زیب ہوراں دا لکھ لکھ شکرانہ جنہاں چھوئی ویلے نالونال مینوں اپٹے مشوریاں نال
نوازیاسی گل اے میں انہاں ساریاں دا دیاں نہ دے سکدا - مدیحہ حنیف جنہاں مکھ پنا بنایا تے
بلال عاجز جنہاں خطاطی کیتی انہاں دا بی لکھ لکھ شکرانہ -
چلو سنگیو ہن تیں اپار پڑھو تے پیلے دی سنگھٹی چھانویں تلے بہوو، تاں تک میں ہک ہور خاب
ویکھ گھناں -

ستے خیراں

توقیر رضا (پیرس)

۱۰ فروری ۲۰۲۳

دھن دا بھاگ تے پنجاب دا راگ

قابل جعفری ہوراں نال چرکی جیہی ملاقات ہوئی ادھی ادھوری چکوال وچ ! اوہناں دی شاعری سُنو دیاں میں سچیندا رہیا جو ایڈا پچھیر تا کر اکیوں ہويا؟ کیہہ ایہہ ساڈی بولی تے لکھت نال ہونے تواریخی وادھے دا اشارہ تاں نہیں؟ جو دُونے تائیں اڑن اوکھا ہو گیا اے؟ اوہناں دی شاعری دی پکائی تے اچنھا ہویا وت خیال آیا کہ اوہ پیلو، شاہ شرف تے شاہ مراد جیہے شاعران دے تپے دے و سنیک نیں، شاعری دی لمی ریت دے وارث !

ہن اوہناں دی شاعری پڑھیاں خیال آیا کہ اوہ چھڑے دھن دے ای نہیں، ہتھوں پنجاب دی پوری ادبی ریت دے وارث نیں۔ اوہناں ریت ای نہیں سمھالی ساڈی اجوکی ورتی واپری داسدا بہار بونٹا اوس دے پار وچ گڈ چھوڑیا نیں۔ اشوک توں گھن کے ارج تائیں “دھن” پنجاب دی بانہہ رہیا اے ایہو اوس دا وادھا اے تے ایہو گھانا؛ بادشاہیاں تے راجاں دی ٹیک پر اوڑک آپ بے سہارا، ورتیج پچھوں ماڑا تے لگا۔ ایسے احساس دی گجھ گجھی، کجھ تروویں لہر قابل ہوراں دے آکھے لکھے وچ پھر دی سہی ہوندی اے۔ ایس دے ساہویں اوہ اڈول دھر دیندے ہن۔ کٹاس راج، شو مندر، کلر کھار دے باغ تے مور، جھیلاں، ڈھن، سکیر دیاں چوٹیاں، داند تے گھوڑے، بیٹھکاں، ڈیرے، ڈھوکاں، کتیاں، فصلاں، بے وساہے ماں دے شملے، منگھ بھرے بوچھڑ تے وڈی ہوئی وٹوں۔ قدرتی تے انسانی دنیا دا ہک ساہ گھیندا تے دھڑکا عجبانب گھر ساڈی اکھیں اگے کھلدا اے جس دی بھاندی حیرت وچ بندا کھڑیج ویندا اے پر سبجے ای اجیہا کھڑیج آپے آپ نوں گولن تے کھوجن دی خوشی ہو نیردا اے۔ شاعر دا چتریا کھلارواں نقش سانوں اپنی شناخت دے سفر تے لے تڑدا اے تاں جو اسان اپنی جڑنوں نہ وسارینے۔ قابل ہوراں نوں وٹوں وچ ہوندی ترکھی تبدیلی دی ڈوگھی سار اے تاں ای اوہ سانوں چیتے کراندے نیں اوس دی صدیاں بدھی طاقت ! اوس دا گراں جو دھرا اے، گڑدے گیز وچ قائم کھلوتا ہویا؛

گراں دے گاہٹے

گراں دے گاہٹے
نیں کچے کوٹھے
تے ڈھوک ڈھلے
ایہہ کچیاں گلیاں
ایہہ بوہڑ پیل تے کیر بھئیں
چنہاں دے پاٹی تے واہندی گئی
ایہہ گئی اُتے نوہاں آتیاں جوان گڑیاں
اجاں جاتک!
گراں دے گاہٹے نیں واہندے جوڑے
ایہہ گائیں، مچھیں
تے بھڈ بکری
اصیل نکلڑ تے تازی کتے
ایہہ کچیاں کدھاں تے ڈھیر پھو دے
ایہہ داندیشن تے تھائی آلا
دھیان والگی
جیب منڈا کراہ تے بیٹھا

گراں دے گاہٹے

شرونہہ دے بوٹے

پنھاہ دے جنگل

دھریک بگر

تے بکرے اُتے کونیل گُوکے

چنڈوہر بولے

ایہہ پکے کوٹھے، ایہہ پکیاں گلیاں

مسیت پکی تے پیڈے لینٹر

سڑک دے وے، موئیل سگنل

گراں ج واڑے گئے نیں کتھو

گراں دے گاہے

نیں کچے کوٹھے

تے ڈھوک ڈھلے!

ایس توں مینوں دمودریا آگیا جو اگلے ویلے داہک وڈا منظر کاروی اے۔

ہن ایں منظر دے سامے ہک ہور منظر رکھ ویکھو جیہڑا نویں زمانے دی نویں پیڑھی دے

خیالوں جُزدا اے تے سبک ہو اُبھر دا اے ایہہ ہک پاسے آپ نویں دنیا دی چھب اے تے دُوجے

پاسے سبک دی اڈاری نوں بھونیں تے پیڈے پیر رکھن داراہ وکھالدا اے

چن دی مٹی تے کدی نہیں اُگے

امب دے بوٹے، ساویاں مچاں

روڈی کنگ، جمانہہ داساگ

وٹریں دے پتر، نسری کھکھڑی

موہرا تبا، مینریں پلیاں

ساواہرمل! تے دھیاں دے کوڑے بی

چن دی دھرت تے کدی نہیں گھلی
 چڑھدے پاسیوں پُرسے دی وا
 چن دی مٹی چو کدی نہیں چُڑے
 راوی، ستلج، دریاے نیل
 چن تے آکے کدی نہیں وَسے
 چٹے بدل، کالیاں ہاٹھاں
 ہاٹھاں اُتے کدی نہیں پیناں
 رنگ برنگیاں پینگھاں (نظم: چن دی مٹی)

قابل ہوراں دیاں نظماں کجھ گیتاں ہارنیں، نچدیاں، ہسدیاں، بالاں دیاں کھیڈاں وریگیاں
 پر سیاٹے دی جاچ نال ویتریاں ہونیاں۔ نظماں دی بنتر تریل اے اوہ نہ لُومے ڈھنگ نال لوک
 گیتاں داروپ دھار لیندیاں ہن۔ ایہہ کوئی سوکھی کار نہیں کہ سرت تال گھڑی گھڑت قدرتی جیہی
 جاچن لگ پوسے پر تجربے دی گھمیر تانوں قائم رکھدیاں ہویاں؛

سر سر اچھی پُٹھی وڈھی
 وڈھ وڈھ ہو گئی جھنگ
 مسکیناں دی بالی اپنا
 کج نہ سکی ننگ

ساڈی شاعری وچ غزل دی کوئی لمی چوڑی پچھو کڑ نہیں، ہُنٹے جیہے ایس دارواج زیادہ ہویا
 اے، مشاعریاں ایس نوں ڈھمایا اے۔ سو اکثر ایس وچ چھوہاویں جیہی لذت لگی ہوندی اے
 جس توں واہ واہ ہوندی اے۔ قابل ہوراں دی غزل توں میں اپنی رائے کجھ بدلی اے کہ ایس
 راہوں سوچ وچارتے سرت سار دا اظہار وی ہو سکدا اے جیہڑا چھڑا نچھی نہ ہووے ہتھوں
 وسیب تے کل داسا نچھا ہووے۔ قابل ہوراں دی جوڑی غزل ڈاڈھی پکی تے ٹھکویں اے جس
 دی مثال مینوں پنجابی شاعری وچ نہیں لہدی؛

وا بھویں تے نال پچھتی فصل گئی نلاری
پوبلی اُتے کڈے رہ گئے سلبیاں بہتھاں جوگے
ویلے اُتے زیں واہی نانہہ کنیں پھٹی گڈی
پولی شوہدے کتھو گھنن دھاگے کھڈیاں جوگے

دھرتی ڈولا کھا نہ ونجے ، اُتے پرہت رکھے
وہندی وگدی وا پُری دی چار چغیرے رکھی
نال مسیتی لتی گئی اے لہو دی دھوتی ہوئی
اساں دل دی تسبی چا کے آں مصلے رکھی

جھیتاں وچو بوبا ساڈا پھلڑا وی ہو سگدا وے
سانوں سدھا راہ دسد ا وے ، پٹھا وی ہو سگدا وے

سخر دوپہر دا سورج ڈھال کے گھن نہ گیا ہو وے
جھکھڑے اگے تارے بال کے گھن نہ گیا ہو وے

فجریں فجریں بنھیں اُتے چھاں پتی لاہندی پیلے دی
چن دیاں چتریاں کدھاں نالو لو پتی اکھڑے تارے دی

اوڑک ساڈی وحشت رہ گئی ، پکو پلے جوگی
جنگل ٹر پیا نال اساڈے ، دریا نال نہیں آیا

اچھے شعراں بارے بہوں کجھ آکھ سکدے ہاں پر چنگلی شاعری نوں بوہتا اکھیرنا سکھاندا
نہیں جو چیر پاڑاوس دی چس و نجا سکدی اے

قابل جعفری دی شاعری دا ہک گن ایہہ بی اے کہ اوہ مقامی توں جگت تے جگت توں
مقامی وچ سبج سبھا ای وٹی رہندی اے۔ اوہ مقامی نوں، نقش ہووے کہ سینت، جگت بنا
دیندے نیں تے جگت نوں مقامی تاں جو مقامی سوڑا نہ رہوے تے جگت نرا اٹھوس وچار نہ بٹے
۔ شاعر اچھا کم چھڑا سوچ کے نہیں کریندا اوس دا اچیت چیتا بٹا ابھر داتے نتر داتے۔

قابل ہووے ریت دے سمھالٹ ہاروی نیں تے تے بناوٹ ہاروی۔ اچھا شعری کارنامہ
تاں ای ممکن اے جے شاعر نوں بولی تے اوس دے بھیتاں دی ڈوگھی سنجائ ہووے۔ ایہناں
دی بولی اُتے پکڑ ساڈے وڈ کے شاعر اں وانگ بہوں ترگڑی اے جس پاروں اوہ بولی دے نوں
سچ اپنی اظہاری لوڑ موجب اُساں سکدے ہین۔

رات ادھواڑی

لو دے اجھو لڑے

چن جیویں داتری

گھوہ موہ چانٹی

چھائیں مائیں نکھرے

موتیں دوئیں متراں

نین پتے سکدے

قابل جعفری دی شاعری دھن دا بھاگ اے تے پنجاب دا راگ ! شالا بھاگ سدا چمکے

تے راگ سُنزیندا رہوے

مشتاق صوفی (۲۴ مارچ ۲۰۲۳)

قابل جعفری دی شاعری

شاعری دا سچا ڈھنگ اوہی ہوندا جو شاعر اپنے حقیقی وجود تے تصوراتی دنیا دے تال میل نال بٹھوندا اے۔ شاعر دی دنیا عام بندے دی دنیا ہوندی اے پر اوہ اس دنیا نوں جس اکھ نال ویندا اے اوہ اوہدی پچھاٹ بٹ دی اے۔ انج بندے دی شخصیت اوہدے مخصوص ماحول آل دوال، رہٹ سسٹن تے ملٹ ورتن اوہدے نتیجے وچ پیدا ہوٹاں آل سوچ تے محسوسات دا پرتو ہوندی اے۔ مینوں قابل دے Poetic Persona وچ اوہدے پنڈ دے میٹافرز تے کرداراں دی اک اجیہی تصویر کشی نظر آوندی اے جو اس توں پہلاں گھٹ شاعران نوں نصیب ہوئی۔ وارث شاہ دا معاملہ ہو رہا اے اوہ ہیرا راجھے تے پنڈ دے ہورناں کرداراں راہیں سانوں چالو و بہار وچ مڈھلے Conflict دی دس پاوندا، ایہہ جھگڑا پیداواری وسیلیاں اتے مل مارٹ دا جھگڑا اے، ماڑی بھوئیں رنجیٹھڑے نوں دے کے بھراواں دھر وکیتا تے رانجھا تخت ہزاریوں ٹر جاندا۔ قابل پنڈ دی جس وسوں وچ حیاتی دا نقشہ الیکت رہیا اے اس اندر خموشی نال سب کجھ واپرداپیا اے تے اوہ اک سجاگ بندے دی اکھ نال ویندا پیا اے، بڑے کمال ڈھنگ تے دانائی نال ایہدا بیان وی کردا اے۔

مُونہ پئی دُنیا

پار دریا تو
لتھیاں نیں بیڑیاں
بھر بھر رینٹلاں
فوجیاں دے دستے
ازلاں توں ہاڑے
ویکھدے نہ چاکھدے

نپ کے بلونگڑے
 کیکیاں چباوندے
 فصلان لتاڑدے
 موزیاں دی دھرتی
 بولدے نہ چالدے
 اگے اگے نسدے
 گھوڑپال اوترے

اوہدی لفظالی اوہنوں اپنے ہمعصر شاعران توں اُکا دکھ تے منفرد بنا دتا اے۔ اتے اوہدی
 امیجری پنڈدے بدلے وسیب دی اک دکھ بھری شکل دکھادی اے، پنڈیاں تیاراں، کھوہ
 تے پاٹی بھرنیدیاں، وڈکیاں دیاں پگاں، پیلیاں، جن وچ چرخہ کندی بڈھری مائی، اپنے سنگلی بیلی
 ، مجلساں، ویہل، ایہہ سبھ اوسدی وسیبی سرت وچ گنھیا ہویا اے۔ اوہ پار توں اپارول دا سفر
 ایسے تخیر نال کردا اے کہ اوہنوں پڑھ کے بند اوس دے نال نال ٹرن لگ پند اے۔ شاعری
 دا ایہہ گن اچیرا اے۔ اوہدی نظر زویں تے ہون آلی ان ہونٹی نوں وی اپنے کلاوے وچ لیندی
 اے، شاہ دے گھوڑے دا اوس تھاں تے موت نا جتھے کیڑی نے داٹے سانجھے ہوئے سن اک
 خموشی نال ہوندا ظلم اے جو اوپری سرت رکھن آ لے سماج دا مسلہ ہی نہیں
 اوہ شعوری طور تے اپنے پڑھن والے نوں خش کرن لئی یاں واہ واہ کراں لئی نہیں لکھدا
 اپنے اندر دی گل نوں سچائی نال بیان کردا اے۔ اوہدیاں چھوٹیاں نظماں وی جس دارنیں۔
 نظماں دا ایہہ بھنڈا پنجابی شاعری نوں امیر کر گیا اے

مظہر تریڈی

لندن اگست ۲۰۲۲

(باراں ماہ، ایڈیشن ۲۰۲۲ چ چھپی لکھت وچوں)

انگائے ساکاں دی شاعری

قابل جعفری پنجاب دے وسیب تے اوہدی رہتل نال جڑیا ہک بہوں وکھرا شاعر اے۔ قابل دی شاعری انگائے ساکاں دی شاعری اے۔ او انگ تے ساک جنہاں دی ریت تے پریت نبھاں آسے لوک بہوں اوکھ جال دے رہنے پر انہاں وکھیوے قبول نہیں کیتے۔ قابل جعفری دراصل ایس وکھیوے تے وچھوڑے دا ویری اے تے اوسدا داڑو ڈھوڈن لئی خورے کئے اسماناں تے زمیناں نوں ناپدا پھر دا اے۔ اس دی گنتری وچ اپنے وسیب دے سارے لوک آ جانن اوہ وی! جنہاں نوں کئی مونیہ نہیں لانداتے جنہاں دی زندگی تے حالت مال ڈنگرنا لوہی ماڑی اے۔ فیر او لمبردار، سردار تے چودھری جنہاں دے شملے تے پگاں دی آکڑا گے وچارے غریب دے برتے عزتی دی لکھ جنی اہمیت نہیں، قابل جعفری جیہڑے ویلے انہاں لئیاں، لفنگیاں، تے دھنڑاہیاں نوں پرہیوں دا جج بنیا ویکھدا اے تے اوہدے سنے وچ ٹم ٹماندے ہوئے آساں، سدھراں تے خشیاں دے تارے ہک ہک کر کے بچھ ویندن، پر انکار تے مزاحمت دی فطرت اوہنوں بچا گندی اے او ہماڑاں تے ڈھٹھے ہویاں دے حق ج بولٹو تے وڈیاں دی وڈیائی نوں چیلنج کرٹو نہیں ہندا

جاگ مُصلیا تیرے پچھے، پنڈ دیاں لمبرداراں نوں
کھلے اُتے رکھ کے بیٹیا، نالے بزت کیتا میں

آبل تے اسیں باہٹا ای گئی نہیں لمبردار دی پرہیوں وچ
بہہ وی گئے تے کیہڑا اسان؟ جیہ سمھال کے رکھٹی آیں

میں دی اوہدے ڈیرے اگو کھنگھ کے لگٹو رہندا ناہہ
پیلے تلے پے ویندی اے، نت پیخت وڈیرے دی

قابل جعفری دے خیال وچ ایہو جی کشمکش اے جیہڑی او سنوں ساہ نہیں لیٹ دیندی تبدیلی تے ترقی دے سارے کوچے راہ او سنوں ذرا وی چنگے نہیں لگدے۔ کدی تے او کھل کے حال دہائی کردا، ویٹ کرینداتے سینہ پٹدا اے۔ انج لگدا خدا دی خدائی دا حال قابل تو زیادہ کئی نہیں جائزدا پر کسے کسے جاتے ایہہ وی مسوس ہوندا جے اسدے ہنجواں دے دیوے بچھ گئے نیں تے ورہیاں دیاں غماں او سنوں گنگا کر چھوڑیا تے ہن او بس اشارے کرن دے قابل اے پر اوہدے اشارے وی قیامت نیں، اسدے اندر اشاریاں نال خلقت نوں اکٹھا کرن دا بہوں نوکلان فن اے تے ایہہ فن انسانی حسیات نوں خاص طور تے متاثر کردا اے۔

قابل دارومان تے اوہدی جمالیات پنڈ دیاں بیٹھکاں، بھرے پُے ویہڑے، سُر ت بھلانڈیاں ناروں تے ٹیاراں، جٹ دیاں مچھاں گاواں، وسدے رسدے درباراں، اجڑے مزاراں، چودھریاں لمبرداراں، نال انج مضبوطی نال نتھی اے جیویں جتے نال ساہ!

قابل جعفری دا عشق صرف کویلے دا سہارا نہیں اوہنوں محبوب دی حرمت دا پورا خیال اے اوہدے عشق دا چاٹن جیاتی دے ہر رنگ چ موجود اے اوہدی شاعری وچ عشق و محبت دے حوالے نال کیتیاں گلاں نیریاں گلاں نہیں بلکہ سدھراں تاگاں دی پوری کاینات وسی ہوئی سدھی اے، ایہہ عشق قابل نوں جا جاتے تھپو کڑے دینداتے اگے ودھن دا حوصلہ پیدا کردا اے۔ لفظاں دے کھوٹے کھوٹ توں اپنی شاعری نوں بچا لیٹاں بڑی وڈی کاری گری اے تے قابل دی شاعری اسدی ودھیا مثال اے۔ ہک ہور چنگی گل ایہہ کہ او حرفاں نوں اوازاں دی طرحاں ورتدا اے جس پاروں قابل نیں نظماں اندر خطابت وچ وی موسیقیت تے شعری فضلیتد کر کے دکھائی اے۔ قابل جتے نانواں نانواں فن کار اصل چ اس دھرتی دا اصل ماٹ تے پچھاٹن نیں جیہڑے اپنی رہتل تے ناز کریندے نیں تے ایس وچ کئی گھنیا نہیں مسوس کریندے۔

پروفیسر ساجد اقبال (شعبہ اردو، یونیورسٹی آف چکوال)

پُرکھاں دی بولی دا وارث

اسیں گنگے اکھیاں دے وچ کیہ کیہ لے کے پھرنے آں
ساڈے قول تے ساڈیاں گلاں کدھاں نال چموڑے کوں

ہزاراں سالان تو وڈیاں تے گوڑھیاں دماکاں دے تجربے تو بعد اج اسانوں ایہہ گل منٹی پوندی
اے جے اسی آپٹی پوری سُوری سُدھ مطلب "ادراک" نوں پورا سُورا نہ تے لکھ سگدے آں نہ
آکھ سگدے آں اس گلے چو مہینڈے ذہن وچ ہکا گل آؤندی اے جے کوئی شاعر یا لیکھکھ آپٹی
پوری سُوری سُدھ وچو جیڈا زیدے تو زیدے حصہ ودھیک کر کے نلکھے نوں سُٹا یا وکھا سگدا وڈیاں
تے سُچیاں سنڑیاں اُسوں ایڈا ای وڈا تے زیول لیکھکھ منڈیاں

اساڈا بھرا رفاقت جنھوں منے پرمنے وئے استادان مہینڈا مطلب اے عابد جعفری صاحب
اوراں قابل جعفری داناں دتا آہیا اُس ناں نوں پورا سُورا کر کے ورتیا تے نلکھے اگے کھرا کر کے
وکھایا قابل جعفری دی شاعری پڑھدیاں امانی گل اے کئی واری انج گدا جے قابل جعفری آپٹی
پوری سُدھ مطلب "ادراک" توں ودھ کے وی شعر آکھ سگدا تے ایہہ کوئی نکی گل نہیں

پنجابی شاعری بڑے لے وقتان توں لہائی آلے پاسے لاہندی ہی آئی خاص کر بابولی دے شاعران
آپ انوں بہوں لوکھا کیتا۔ کلاسک شاعران آتے شو کمار تو بعد گھٹ کئی شاعر نظری پوندا اے جس
زبان نوں انج گجھ کے ورتیا ہووے، اٹا ویلے نال وگاڑنے آلے بوہتے ہو گئے۔ بھک، غُربت
، بے بفائی تے ظلم نوں وت وت تے بہوں لوکھے تے جھکے مصرعیاں چ لکھ لکھ کے،
مشاعریاں چ پیسے اُل اُلوا کے تے شاعری دی جڑھ کڈھ چھڑی۔ رہی سہی کسر پنجابی فلماں تے
جگت بازاں کڈھ سٹی۔ ایہہ جئے وقتان وچ قابل جعفری دا شعری ظہور ساڈے جئے بابولی نال
مجبتاں کرنے آلیاں واسطے کسے معجزے تو گھٹ نہیں۔

کتھو وِنج پھروں گے پڑھیے ما بولی دے اکھر
ورقہ ورقہ نِکھڑیا ہویا ، جِداں پاٹیاں ہونیاں

اس دیاں نظماں مثلاً ”اپار، بھلیکھا، اڑانگ، مونہہ پئی دنیا، سوچ گئی اوپری وغیرہ ہک پاسے تے
زبان دی پوری پوری راکھی کریندیاں دِسنیاں تے دو جے پاسے پورے سُرے تخلیقی تے بہوں
وڈے کم آں ساڈے سامنے رکھیندیاں

غزل دی گل کراں تے اوہدی پنجابی غزل تخلیق اور بنزئیل وچ آہٹی مثال آپ اے میں تے منہ
بھر کے آکھ سگداں جے قابل جعفری جینی پنجابی غزل پہلے پنجابی وچ شیدا ای کسے آکھی ہووے
بہوں سارے اکھر جیہڑے ساڈے تے گئے اُردے آئے تے اسانوں اکا بھل گئے آئے قابل
جعفری انہاندے موئے وئے وجوداں وچ جان پائی اے تے فرہر لفظ تے ہر ہر مصرعہ قابل
جعفری دے بہوں وڈا تے زیول شاعر ہون دا اعلان اے

قابل جعفری دھنی لہجے نوں پنجابی لہجیاں دا سردار بنا کے اپار دی شکل وچ ساڈے سامنے رکھیاتے
ہُن مینوں بڑی ہاڈا اے جے باقی لہجیاں آلے شاعران نوں اپنا آپ قابل جعفری دے سمیٹر کرنا
پوسی تاں ای کوئی گل بٹ سی - نکدی گل ایہہ اے جے اساڈے جئے ماں بولی نال عشق کرنے
آلیاں نوں تے اساڈی ما بولی نوں ہس وقتے وچ قابل جعفری تے اُس دی نلکھے تو وکھری شاعری
دی بہوں زیدے لوڑ آئی

پنجابی شاعری نال سچیاں تے سچیاں محبتاں رکھنے آلیاں نوں اپار جینی کتاب آؤن تے لکھ لکھ
ممارکھاں

مدثر عباس (چکوال)

الف

میری ماں نہیں
ہٹی اُتو
دو آنے دی تختی لے کے
میرے ہتھ پھڑا دتی سی
میں فراوس تے
چٹے رنگ دا پوچائل کے
الف تو آگے کجھ نہیں لکھیا

میم

کالیاں شاہ ہنھیریاں راتاں
منزل منزل دور پریتاں
راہ وچ ٹھڈے لگدے نیں
وکھو وکھ نیں لیک پلکاں
نقشہ ٹیڑھے لگدے نیں
خورے کتھو کتھو لہجہ کے نقطہ چکٹا پیندا اے
میم دی حد تو آگے مینوں دیوا چکٹا پیندا اے

بسم اللہ دی تصویر

حسین ناں اے حقیقتاں دا
حقیقتاں تے گمان کئی نہیں
حسین نہیں جے تے رشتیاں دی
سنجھاپ کئی نہیں، پچھاڻ کئی نہیں
حسین وکھ اے تے مسلکاں دی
نماز باطل، اذان کئی نہیں

حسین مطلب ہے اِنما دا
حسین مقصد ہے هل اتی دا
حسینیت چو چراغ جلدین
چراغ جلدین تے گل نہیں ہوندے
یزید دا ناہہ ایمان گن ٹوں
ایمان فاسق دے کل نہیں ہوندے

حسین ناطق قرآن دا اے
حسین پکا زبان دا اے
حسین مومن دی زندگی اے
حسین چائٹے روشنی اے
بتول و لو امام جگ دا
نبی دی چادر تلے ولی اے

یزید چھچھے امام کئی نہیں
ولیت کئی کئی نہیں
رسول کئی کئی نہیں
یزید فاسق، یزید فاجر
یزید کئی اصول کئی نہیں

حسین چھچھے امام سارے
ولیت ساری، رسول سارے
تے کل شریعت اصول سارے
حسین صابر، حسین شاکر
حسین سید، حسین بھادر
حسین خون اے پیمبراں دا

حسین حق دے ولی دے وچو
ولیت اے اُسدے گھر دی دولت
حسین میرے علی دے وچو
حسین سچی بتول وچو
او ہک اصول اے ، اصول وچو
رسول میرے حسین وچو
حسین میرے رسول وچو

حسین لاہڑا امامتاں دا
امام مومن ، امام زاہد
امام وکھرا مقام رکھدا
امام پلدا نبی دے ہتھ وچ
امام حداں نوں ٹپ نہیں سکدا
جے حق جتاوے تے تاں وی حق اے
جے ناہہ جتاوے تے تاں وی حق اے
حسین مارے تے تاں وی حق اے
جے مار کھاوے تے تاں وی حق اے

غلط نیں لوکی جو آ کھدے نیں
حسین گُرسی تو لڑ پیا سی

یزید حاکم سی سلطنت دا
حسین لے کے بغاوتان نُون
مذہب دے ناں تے جھگڑیا سی
گوڑ لایو ایمان والو
فریب سمجھو یزیدیاں دا
عقل دے انھے مقام اچے
سمجھ نہیں سکے ، نبی دے گھر دا
علم نُون کورے دلیل باہجوں
ملاپ کردے نیں خیر شر دا
حسین باہجوں علی دا لاہڑا
بتول جایا تے کئی وی کئی نہیں
کمال عہدے نبی دے کولو
لکھا کے لایا تے کئی وی کئی نہیں
ازل دا وارث ، ابد دا سید
خدا بٹایا تے کئی وی کئی نہیں
مشوم موڈھے تے چا کے اپٹے
نبی کھڈایا تے کئی وی کئی نہیں
حسین باہجوں نبی دے گھر چو
سنور کے آیا تے کئی وی کئی نہیں

او کُل دا مولا او کُل دا آقا
غلامیاں نانہہ قبولدا سی
او منتخب سی اصول پاروں
او نائب میرے رسول دا سی
او کُل شریعت دا ہو گیا سی
تے کُل شریعت حسین وچ سی
سنور کے آئی سی جو آدمیت
او آدمیت حسین وچ سی

او جگ نُون مَتاں سمجھاوَن آلا
او جگ نُون رستے وکھاوَن آلا
کسے دے آکھے تے کیویں رُکدا
او حق دے رستے تے جاوَن آلا

حسین ناں اے شرافتاں دا
حسین ناں اے صداقتاں دا
یزیدیت دی نجاستاں گوں
او بھونیں اندر دبا گیا اے
علی دے گھر دی لُٹا کے چادر
نبی دا وارث قیامتاں تک

جہاں دی چادر بچا گیا اے
 اجاڑ آیا سی گھر دی روٹق
 نبی دا لوڈا فقیر بٹن کے
 او کربلا دے مسافراں دا
 وزیر بٹن کے امیر بٹن کے
 کدی خلافت دا تاج پا کے
 کدی او تُردا سی ویر بٹن کے
 لہو لہو سی حسین میرا
 تے کربلا وچ قیام کر کے
 نماز انج دی او پڑھ گیا اے
 او ہر یزیدی دے بُوہے آگے
 علم پیمبر دا گڑھ گیا اے

حسین دی اکھ نبی دی اکھ اے
 حسین دا ہتھ نبی دا ہتھ اے
 وجود دو نین اصول پک اے
 جس وی کٹھا اصول کٹھا
 جس وی میرا حسین کٹھا
 تے اوس سمجھو رسول کٹھا

۱۹۹۸

اکھیں موتی کا لڑے (غزلاں)

وتھاں پائیاں دوریاں ، لیکھاں لکھے روسڑے
اساں جھلیاں بوہجیاں ، اُنجے جفر جالڑے

بہہ کے آمنے سامنے ، اساں رج کے کیتیاں
گلاں سچ مچاویاں ، لاہ کے سبھے جھاگڑے

چن دی چٹی چاکڑی ، کھر گئی آسیوں پاسیوں
دھوتے ناہہ ان دھوڑے ، راتاں دے مونہہ کالڑے

مڑھے ہتھیں سوہنڑیاں ، اکھیں موتی کالڑے
دل دی سوہی تویتڑی ، ناڑیں نیلے دھاگڑے

لیٹاں ڈنگ پھرنگیاں ، مٹی پوچے بھوروں
قلماں جھان سیتیاں ، اکھراں چولے پاڑے

چاہنیاں یا ناہہ چاہنیاں ، نپیاں اسدیاں ڈوریاں
وت وی دنیا اوتری ، کیتے پھندھر چالڑے

رمزاں ڈھلے آڑے ، سوچاں ولھے ٹانڈڑے
فکراں جند تندورڑی ، لختاں کچے گوگرے

لنگھے ویلے چوبدے ، ابے اکھیں ساڈیاں
ابے چیتے آوندے ، اوبا جھکھر جھولڑے

بدلاں آنگلڑ ویٹیا ، دل وی کھدري کھولیاں
شکلاں ناہہ پچھانڑیاں ، اکھیاں دتے دھوکھڑے

کھوہاں اُتے ویندیاں ، اھڑ گڑیاں پانڑیاں
لوکاں رَج کے ویکھیاں ، اساں کیتے تھوہکڑے

مگھر پوہے بھجھواں ، سنگی زمی وتری
فیر تریاں چوندیاں ، ساوے پتر چوڑے

جے دکھ اگلیرڑے ، کھڑیاں خُشیاں تھوڑیاں
کُھگے کنڈے پورڑے ، پتر پھل ادھ واڑے

پل دو پل دی کھیڈ نکلی جالے درد وچھوڑے کوٹ
زندگی تیری خاطر بہہ کے دل دا خون نچوڑے کوٹ

کلیاں بیٹھے رو رو اسیں، آپے چپ ہو جاوندے آن
کوٹ دلاسه دیوے سانوں، غم دا زور تروڑے کوٹ

زندگی! ساڈے کولو تیرے روز تجربے ہوندے نہیں
ننگیاں پیریں روز نواں ہک رستہ پھڑکے، چھوڑے کوٹ

ایس وسیبے سارے لوکی لیاں سوچ کے بیٹھے نیں
پل دو پل لئی نال اساڈے، دل دا رشتہ جوڑے کوٹ

اسیں گنگے اکھیاں دے وچ، کی کی لے کے پھرنے آن
ساڈے قول تے ساڈیاں گلاں، کدھاں نال چھوڑے کوٹ

ساڈی سگھڑی گھٹ نہ چھوڑے چپ نکھتری اندرے دی
چبھے اُتے لگے تروپے نہوواں نال ادھوڑے کوٹ

آج وی اوہا دھرتی اُتے، من مانی اے لوکاں دی
راج کمار دے لگے گھوڑے، فصلاں وچو موڑے کوٹ

فیر اسانوں دھرتی دھرتی، پئی اے لوڑ پیمبراں دی
اوس مردود سے پکے، پیڈے، جے پیر اکھوڑے کوٹ

اسیں مٹھے ساڈا کیہ اے جھیڑا جھکڑا ویلے نال
او مونہہ زور ہوا دا گھوڑا، اُسدے پچھے دوڑے کوٹ

دھرتی دھرتی ظلم دے پاہرے منزل دور پیرتاں دی
عقل سپارو، سرتاں آلی، دل نوں ہٹکے ہوڑے کوٹ

قابل سائیں! کتھے کتھے اسیں پورے اُتراں گے
اندرو اندری لے گیا سانوں! کر کے تھوڑے، تھوڑے کوٹ

شام سویرے حُتھ پینٹا ، روز دی عادت بٹ گئی اے
کم نہ کرٹا ، ویہلا رہٹا ، روز دی عادت بٹ گئی اے

ایس وسیپے سے سے رنگ دے لوک اسانوں پڑھدے نیں
اپنے آپ نوں دھو کے لکھٹا ، روز دی عادت بٹ گئی اے

ہک واری میں نھیرے پاروں ، ٹھڈا کھا کے ڈگیا ساں
کندھ تے دیوا بال کے رکھٹا ، روز دی عادت بٹ گئی اے

میں وی پنڈ دیاں لوکاں نال منافق ہوندا جاندا واں
اندر دی گل باہر نہ کڈھٹا ، روز دی عادت بٹ گئی اے

پہلاں پہلاں ورہیاں مگروں شعر ہوندا سی مشکل نال
ہٹ تے درواں اُتے لکھٹا ، روز دی عادت بٹ گئی اے

دنيا جنت جنت کر کے گھن آوندا وے لوکاں نوں
اوس مردود دے متھے لگتا ، روز دی عادت بڻ گئی اے

تسے ہو کے دکھڑے میرے میتھوں پاڻی منگدے نیں
اکھیاں دریا دریا کرنا ، روز دی عادت بڻ گئی اے

دنيا ، حُسن ، حکومت ، شہرت ، پیسہ ، نیرا دوزخ اے
دل دے سبجے پاسے ٹرنا ، روز دی عادت بڻ گئی اے

اُجڑ گیاں نوں قابل سائیں ! مگروں کوڻ بلاوندا اے
فیرومی پچھاں پرت کے تکتا ، روز دی عادت بڻ گئی اے

سُنکیاں پُکیاں کائیاں اُتے ، قلماں پال نہیں آیا
قابل سائیں بُوہے بُوہے سورج بال نہیں آیا

روٹا کیہ آ ، دھوٹا کیہ آ ، نی تَسیے وِریٹالے
وَسدا بھدروں تیریاں پُکیاں ڈھیماں گال نہیں آیا

اوڑک ساڈی وحشت رہ گئی پُکو پئے جوگی
جنگل ٹُر پیا نال اساڈے ، دریا نال نہیں آیا

فِر سَریوں دیاں پُھلاں اوہجی پیلک وِت نہیں ماری
وِت او رتاں مُر نہیں آئیاں ، وِت او سال نہیں آیا

چودھویں چن دی رات نئیں آئی ، عیدی آلی راتیں
چن اُسمانے اُتے چا کے ، پورا تھال نئیں آیا

چھمڑیں چھوتاں کھیڈا کھیڈا میں کیہ رستا بھلیا
وَت بھیرا پچھے نسیا ، مڑ ہستال نئیں آیا

نکل مار کے بیٹھا ہوسی اچ وی پیلے تلے
قابل! کائیں دا چودھری؟ جیہڑا دنداں نال نئیں آیا

نِکیاں نِکیاں گلاں تے اَٹھرو ڈوہل چُھڑیندا وَے
دل اکھیاں وچ بَجراں دے امرت گھول چُھڑیندا وَے

کُجھ تے اُنج کُجھی دا پَلا خالی رہندا اے
کُجھ زمانہ پیراں پِٹھ وَسب رول چُھڑیندا وَے

کدی کدی اسیں وی اوہنوں ویکھ چُھڑینے آں
کدی کدی رستے وچ او وی بول چُھڑیندا وَے

قدردان اے کَنکاں دا ، او دُھتکاریاں ہویاں دی
گل وچ سے سے وَل پا کے ، گل نوں تول چُھڑیندا وَے

اسیں دُگی رکھنے آں بَنھ تڑیاں ہنجواں دے
چہرا ساڈے اندرے دے دُکھڑے پھول چُھڑیندا وَے

عشقِ لوتناں ہوندا وے ، پٹھیاں راہیں تودا وے
پیریں جتی پیندا نتیں ، بیڑے کھول چھڑیندا وے

شکر کر جے مطلب دے ، چچھے دنیا مردی اے
ایس بہانے تینوں وی ، کئی تے گول چھڑیندا وے

انج ای یاد تساڈی وی ، ساڈا من پرچاوندی اے
جھکھڑ جیکن پتتاں دے ، پانڑیں جھول چھڑیندا وے

قابل ! کچیاں گھڑیاں نیں ، کڈن توڑ نبھاتی اے
ویکھو کتھے ساڈی بانہہ ، ونج کے ڈھول چھڑیندا وے

کچھ اتھرو ہائے اِنج دے جیہڑے ناہے ڈکٹن آلے
جُٹیو نچرن لگ پتے، اکھیو دریا وگن آلے

پیلی دے وچ شوہ دریا دا پاٹی کھلہا راہندا
رتوں رتیں نسر ویندے بوٹے نسرن آلے

اگ تے پاٹی رل کے ٹر سن ویکھو کتھو تائیں
اکھ ترمٹن آلی ساڈی، دل نیں دھکھن آلے

سرتے کدی نہیں دھریا اوہناں بھر کے گھڑا چروکا
کھوہ تے پاٹی کدی نہیں آے، لاہس لکاوٹن آلے

ساڈا کم نہیں ڈٹ کھلوٹناں حملہ آوراں اگے
اکڑ بکڑ بھماں بھو تے اسیں پگن آلے

خورے کیوں اج گلی وچو نکھ پرتا کے لنگھے
قابل سائیں متھے اُتے وٹ نہ پاوٹن آلے

پملى اُتے پئے گُراوڻ بينهاں جھڪھڙاں جوگے
ڏارو وچھڙے پڪھڙوڻ ره گئے وت گھلياں جوگے

مونہہ تے چُپ دى بُل مار کے ڏھلياں ، ٻياں چھي
سورج بہہ کے ڏکھڙے چُنڙوا روز نماشاں جوگے

پتر سيکل بہن آندا تے ما پيو آھڻ لگے
کتھو بال اساڙے هاے ، چنگياں چيزاں جوگے

اُچے لے تھلے رکھے ، ماہل چمارے پائے
کسے کھلے راہ نہ چھوڙے ساڙياں لڙياں جوگے

دھپاں دے وچ چھانواں گھن کے اسين انج کھلوتے
جون خنگاھواں اُتے ره گئے رُکھ توپتاں جوگے

والاں نال ولھیٹ کے اوس وی کدھاں وچ دے چھوڑے
اساں اوسنوں خط ناہے لکھے جھیتاں ، وتھاں جوگے

کدی تے ساڈیاں بانہواں بٹ سن موھٹے نال کھلوسن
اچے تیکر سُننے ساڈے! ڈھاکاں ، چھڑاں جوگے

اُبھیو ، لمیو کچھ کے دتے ، کھلے رقبے پتراں نوں
لیراں داج بٹا کے رکھے دھیاں دھیاہنڑیاں جوگے

سال پسالی عرساں اُتے دیگاں کوٹ چڑھاوے
قابل سائیں ! کوناہے ایڈے پیر دُروداں جوگے

اُنجے پا کے رکھی ویندے سُبّی سُبّی اگے
کیکن نَسے کنک اساڈی کُھڈی داتری اگے

چھانویں تلے دتی رکھدا اُتاں ہون نئیں دیندا
بڈھا بوہڑ کھلوتا ہویا نت بروٹی اگے

رُکھاں آپٹی لنگ کھلاری اڈدیاں پکھواں وانگوں
بدلاں اپٹی چادر تائی دور پہاڑی اگے

بوڑے ، ڈولے ، پاٹیاں سوتاں ، کی کی کجٹ کجاں
سر پسریاں پلے بدھے میں گھڑونجی اگے

اساں ہکو ہیر نئیں گاتی لکھے نال رنڈیپے
تسیں وارث شاہ تو رکھو میری شاعری اگے

کل دی جی چھوہر ایائی اکھر کتھو گھنے
گنگی اردو بول نہیں سگدی ٹھیٹھ پنجابی اگے

قاہر نہارن ، ٹیرا جھپن، پھاٹل پچھنا کٹن
کھبے ہتھ دی کھیڈ اے دنیا باہراں تالی اگے

بھولیا پکھوا لگ نہ ونجیں وت کداوں پھڑتے
بھولیا پکھوا چوگا چگ نہ وت کرکئی اگے

تھلو دھرت کراہ نہ پئے ، ڈھلے ہوٹ جے واگی
قابل سائیں ! گاٹا دیوے ، کوٹ پنجالی اگے

گٹھے گٹھے ونج بے سکھے منجی گھتی ہوسی
اج وی انجے قابل سائیں دی اکھ نہ لگی ہوسی

بولن لگیاں اکھراں انوں ٹیک نہ دتی ہوسی
وتکھن لگیاں اکھیاں اوہدی گل نہ منی ہوسی

جھکدیاں ہویاں اساں اودھر دھیان نہ کیتا ہوسی
وہڑے وڑیاں سجتاں سانوں ” آؤ جی “ آکھی ہوسی

چن دا نکھڑا کیوں اے اینا ، داغیا داغیا ہویا
دھرتی چن دے مونہہ تے چھی دے کے نکھڑی ہوسی

ہوہڑا بنھ کے بیٹھے ہوسن آگے پنڈ دے واسی
حملہ کرنے آلی گھوڑی خوب تڑٹھی ہوسی

کوٹھے اُتے چڑ کے ڈھولے وال سکھائے ہوسن
وا خشبوتی دیاں پچھیاں بھر کے گلیوں لنگھی ہوسی

خورے کدٹ ڈیکاں لا کے اکھیاں نیندر پی سن
خورے کدٹ ساڈے پوہ دی رات وڈیری ہوسی

فجری فجری بنھ دا پاٹی لہراں لہراں ہویا
پیلے ٹاہٹی نالو وا دی چئی کھولی ہوسی

جھکھڑ پھوکاں مار کے آپے بچھ نہ گیا ہووے
جگنو بتی بال کے ساڈی کندھ تے رکھی ہوسی

بوہے اگو کئی نتیں لنگھیا انجے وہم سواڈا
قابل سائیں انھی کتی وا نوں بھوکی ہوسی

خورے کیہ کیہ ہر شے ساڈی روٹھ کے گھن گیا ہوسی
اگلے وقتے ساڈی جوہی چو دریا لنگھیا ہوسی

وت کدائیں صدیاں بعد سمندر جے ہوسن
پہلے ڈھیڑے بھوئیں دی اکھ چو اتھرو پٹھیا ہوسی

ویلے اُتے رشک آیا سچو ، کھیو ہو کے
سورج چن نوں چھوڑی تلے رکھ کے کجیا ہوسی

ویلے اوہنوں ننگیاں پیریں بیڑیاں پائیاں ہوسن
رسمیں اوہدی چھے نال کٹورا بدھا ہوسی

وت کوڑی کے اکھیاں دے وچ مٹی پا کے ٹر گئے
قابل سائیں جھکھڑاں کولو رُکھ نہ ڈھٹھا ہوسی

دل نگری وچ سے سے پریاں سمھ کے بیٹھیاں ہونیاں
جیکٹ سنجیاں ماہلاں وچ تصویراں ٹنگیاں ہونیاں

ڈھولے اُتے پیاں نظراں مڑ کے فیر نہیں آتیاں
اے تک نیں ساڈیاں اکھیں یار ونجائیاں ہونیاں

رات نماشاں پچھو ساڈے بوہے پھیر چھڑ بندی
سورج چھوڑ کے ویندا ساڈیاں باریاں لتھیاں ہونیاں

ساہناں اٹھ کے پگ اساڈی پیراں تلے رولی
پتر وڈر گئے اساڈے، دھیاں چنڈیاں ہونیاں

دھرتی نال دھروہ کریندیاں اسیں مَول نہ ڈردے
انجے تے نین ساڈیاں شکلاں ڈنگیاں چیاں ہونیاں

کتھو ونج پھروں کے پڑھیے ما بولی دے اکھر
ورقہ ورقہ نکھڑیا ہویا، جِداں پاٹیاں ہونیاں

قابل سائیں ! کیوں اسانوں بول کے دس نینیں سگدا
جیہڑیاں گلاں اکھیاں دے وچ ڈھولے متھیاں ہونیاں

دنداں تھلے ، کوڑاں دے دھرکاؤ چتھے ہونے
قابل سائیں ! ہتھ ہتھ ساڈیاں ججھاں ودھیاں ہونیاں

فجرى فجرى بنھیں اُتے چھاں پئی لاہندی پیلے دی
چن دیاں چتریاں کدھاں نالو لو پئی اُکھڑے تارے دی

وَسّی اکھ جے ساوٹن بٹن کے، لگدے ہتھیں ڈھہہ وے سی
بھولی بھالی دلڑی ساڈی ، کچی کدھ لیاٹے دی

امبراں اُتو تارے چن کے سورج کتھے ویندا وے
خورے کتھے گھن ویندا وے بھر کے جھول ہنھیرے دی

جاں وی اساں موچھے پائے ٹاہٹاں اکھیں کڈھیاں نیں
آبلٹے اُتو واج سنڑپی سانوں چیک چھاڑے دی

فیر نماشیں وانکھتری جھکھڑ گھن کے آرہی اے
فیر نماشیں ساڈے دیوے اوٹ پتے گھیندے آلے دی

ہکو ماں دیاں جاتیاں دوہویں ، لیکھاں و تھان پائیاں نیں
شبو بیگم کرنل دی تے ، لاڈو رائی پھتے دی

میں وی اوہدے ڈیرے اگو کھنگھ کے لگنو رہندا ناہہ
پیلے تلے پے ویندی اے ، نت پنچیت وڈیرے دی

بھانویں ویر نہ پچھن اُکے ، عیدی اُتے دھیاہنڑیں نوں
قابل سائیں وت وی رہندی تک تے پیکے جھگے دی

سُخّر دوپہر دا سورج ڈھال کے گھن نہ گیا ہووے
جھکھڑے اگے تارے بال کے گھن نہ گیا ہووے

مٹی رنگی بھابھ مریندا _ چنّے وچو چرخا
دھرتی اتو ڈکھڑے پال کے گھن نہ گیا ہووے

شوہ دریا دیاں چھلاں اتے لگ ملگی بیڑی
جھکھڑ جھولے اول آل کے گھن نہ گیا ہووے

گلو گلو مغز اساڈا _ کھا ویندا کھلکھاٹی
دے اتے لہو اُبال کے گھن نہ گیا ہووے

گھن ناہہ گیا ہووے چنتا اکھیاں وچو نندر
نالے سُننے جھول جھال کے گھن نہ گیا ہووے

ماں بولی دی گوک سُنڑِ پی ، ویکھو کدے کئی
پنجے پاڑیں ! ڈوہل ڈاہل کے گھن نہ گیا ہووے

کھیڑے راتیں جاگدے رہندے ایسے کیڑے اُتے
رانجھا ساڈی نُونہ اُدھال کے گھن نہ گیا ہووے

پھاٹل رن ، کچھی تالٹن _ کرے پھلیہل پھلیہلٹ
بھیٹو ڈولے پھول پھال کے گھن نہ گیا ہووے

راتی دے جگراتے جیہڑی باب اساڈی کیتی
مینہ دا پاٹی آیرے گال کے گھن نہ گیا ہووے

قابل سائیں نوں دے تے بیٹھے اسیں بھیت دے دا
ادھ اسمائیں گل کُدال کے گھن نہ گیا ہووے

مجھے بے کھلر ونجے _ اپنی بال کے رکھٹی آیں
وسٹاپوسی وچ بھنڈاڑے، لچ اے پال کے رکھٹی آیں

آبل تے اسیں باہٹا ای کئی نہیں لمبرداردی پرہیوں وچ
بہہ وی گئے تے کیہڑا اسان؟ ججھ سمھال کے رکھٹی آیں

خورے کدٹ تائیں اسان اکھیو چوندا رہٹا ویں
خورے کدٹ تائیں اسان دھرتی گال کے رکھٹی آیں

ججھ چڑھی تے ڈھولے اُتے ونج کے سمی پاوٹی آیں
کوٹھے اُتے کھلہی ہونی دی اکھ وی بھال کے رکھٹی آیں

یاتے شایں مار کے ڈا کے ساہناں روٹی کھاوٹی آیں
یا کئی رن پرانی انہاں یار اُدھال کے رکھٹی آیں

نلاں جی وی اکھ تے بیٹھا قابل سائیں کافر اے
قابل سائیں وی پاج نہیں کچے گل اُچھال کے رکھٹی آیں

چہڑے دھوٹ کدی نہیں گنیاں گڑیاں کسپاں اُتے
فوجی پُل بٹا کے ٹر گئے ساڈیاں پتیاں اُتے

پاڑا پاڑا جے بُوٹے سئے کتھو کڈھن
لیہلی ولے کھا کے چڑھ گئی پتلیاں کٹکاں اُتے

محلے وچو رن کپتی کڈھ کے کھڑی مجیری
فجر ہوئی تے توہمت لگی بھیہل مُصلیاں اُتے

باہر دی بوٹی سپٹی بٹ کے تھلاں سر لمکائے
گوبا تھپ کے کسے نہ رکھیا گھر دیاں کدھاں اُتے

جایو جایو رشک گئی اے رسی وت رشکاویں
قابل سائیں گڈھاں پاتیاں ، اسان گڈھاں اُتے

عُمر اچھے بھیت لکا کے رکھیا وی جا سکدا وے
دکھ کتنا ای کیوں نہ ہووے ہسیا وی جا سکدا وے

روح ای میلی ہو ونجے تے فر اے دھوتی ویندی نہیں
دل دے درد کھلاڑے اُتے وِسیا وی جا سکدا وے

لوکاں دے وچ ساہ گھٹے تے جگ جگ جیویے، مرنے نہیں
رب دی دھرتی بہوں کھلی اے، نسیا وی جا سکدا وے

چن تو آگے ننگیاں پیریں۔ پندھ اُلکے جا سکدے نیں
مٹھی دے وچ تارا تارا، پُیا وی جا سکدا وے

چن تے رکھیا ہویاے چر خا، بڈھڑی گوڑی مچی دا
چن تے سچی مچی چر خا، کتیا وی جا سکدا وے

قابل سائیں! کھوہے اُتے پاٹی آوندی جاوندی دا
کسے نہ کسے بہانے رستا، دُکھا وی جا سکدا وے

عشق چنہاں دے ازلاں توں کنڈھے کوڑی مچی دے
سوہٹی لے کے رڑھدی رہی گھڑے کوڑی مچی دے

لکھو پکیاں ماہاں تے قصے چھمنڑیں چھوتاں دے
دنیا گڈی گڈے دی، کوٹھے کوڑی مچی دے

سُندے او تے سُٹو جی، قصہ درد جیاتی دا
دکھ نیں سچی مچی دے، ہاسے کوڑی مچی دے

روز تیاری کردے آں، اندرو اندری جنگاں دی
روز بٹا کے رکھدے آں، گھوڑے کوڑی مچی دے

نکھڑے اُتے سبجے سَن سچے داغِ محبت دے
رستے نظری آوندے سَن، سارے کوڑی مچی دے

آویں اڈے رہندے ساں اسپں وادے گھوڑے تے
دل نوں لگے رہندے سن، دھڑکے گوڑی مچی دے

ووہٹی تے دھرکندی گئی، پلگے تک مہاراجے نال
موڈھے اُتے چائے گئے ڈولے گوڑی مچی دے

نہ کئی ساڈی سسی اے نہ کئی ہیر سیالٹ اے
اُنجے گیندے پھر دے آں، ماہیے گوڑی مچی دے

چانٹ وی ازمائے گئے، شیشے آلیاں بلباں وچ
جھکھڑاں اگے رکھے گئے، دیوے گوڑی مچی دے

جھوٹھے خاب وکھندی اے، پیرا جھپٹ جھوہڑے دے
جہاں اُتے لیندی اے، چسکے گوڑی مچی دے

آویں خُش پئے ہوندے او، پرت کے ویکھو قابل جی
جیوٹ ٹھوس حقیقت اے، سُننے گوڑی مچی دے

نکیاں وڈیاں سوچاں تلے بالٹن بال حیاتی دے
نہ پیا ایویں سدھراں پچھے لاپے گال حیاتی دے

پکو آتیاں لے پکائی سی ”تت کٹ دهن دهن کتاتا“
وحن لگیاں اٹے ہو گئے سارے تال حیاتی دے

سکھ دے نازک گاہٹے پا کے ، پلنگ دے اُتے بیٹھی سی
درد و لوہٹے دے وچ آ کے کھنڈ گئے وال حیاتی دے

حصے دے وچ آتیاں ساہواں ، توڑ نبھائی جاندے آن
ایہو ناطے رہ گئے نیں بس ، ساڈے نال حیاتی دے

جنت وانگ مہاندرے آلیے توتے نہوں نہوں کھوٹی ایس
دنیا تیرے بارے یسن ، ہور خیال جیاتی دے

ایس توت وده کے کیہڑا دکھ اے ! مینوں ایس جوانی دا
وختاں نال گزار کے آندے ، چھہبی سال جیاتی دے

اپٹی ذات توت اگے اگے ، سارا پینڈا اوکھا سی
پکو اسیں دور گئے آں ، ٹر کے نال جیاتی دے

ٹمٹمکدے کندھاں اُتے ، دیوے نظری آوندے نین
موت گراں دے وچو گئی اے ، بھر کے تھال جیاتی دے

چوپٹ کھیڈے لوڈڑے ، رکھ کے شرطاں پوریاں
وَت پئیاں رڈیاں ماریاں ، کھیڈے وچ بدیتیاں

کھول کے مچھلے چادراں ، پینٹاں پائیاں پاٹیاں
شکلاں آن وگاڑیاں ، فیر کلھوکیاں جاتاں

ماہیے ٹپے ڈھولنڑیں ، گاوے کوٹ ہکلیاں
جَدَت مار پتھلڑے ، ریتاں آن گھچولیاں

ماری سَرک بٹیرچی ، پھیر کے رسیاں دوہریاں
پیراں ہیٹھ لیتاڑیاں ، سکیاں کنکاں بھوریاں

کل کلہوتر بھہتلی ، ویکھی کسے نہ ویکھٹی
کرے نماشاں پوندیاں ، ستھریاں کوٹ سمولیاں

وقتو پہلے باکھٹاں ، پھہجے ریتِ منافقاں
مہیٹے بجے چھیاں ، ٹھٹھے ٹوکاں بولیاں

کوٹھے اُتے بیٹھیاں ، گڑیاں سیٹیاں جھامڑاں
ڈھولے اُتے دوہڑی ، لڈی ماری جانجیاں

ہاسے ونڈن آونڈیاں ، اُلٹا آن روینڈیاں
خُشیاں کڈھ کڈھ وینڈیاں ، وکھیاں وچ ککڑیاں

جَنڑیاں دی جَنڑیوٹڑی ، دس چھوڑینیاں ویتراں
پتر کپتر جا پدے ، تھگڑیاں وچ پگھوڑیاں

گھر گھر کا کا پھلڑے ، گھونو کھندی چورڑی
بھڑ کے منگدی ڈھیرنی ، نال منندی لوہڑیاں

دُنڈے ہونے کہ چوگرے ، اوہناں دُنڈکیہ ویکھئے
جنہاں پالے ڈھگڑے ، جنہاں وٹیاں بولیاں

موہڈھے دے نال موہڈھا لا کے ونج مسیتی کھلے نیں
اُتے ڈاکو حملہ آور، تلے پاک مصلے نیں

بک تے اوہدے چہرے اُتے پئے نیں داغ جھریٹاں دے
دوجا اوہدیاں گلاں اندر فکراں کھاہدے وے نیں

شعراں دے وچ نویں نویکل اکھر کوٹ سجاوے گا
اُوا کوکا پنڈیو آیا، اُوا چھاپاں چھلے نیں

اے سی دے وچ بہہ کے تُسیں اُنہاں نوں شاباش دیو
جناں دھپیں کٹکاں کپیاں، جِناں ٹورے پھلھے نیں

نال مُصلیے اُدھل گئی سی ، جدٹ دھی زمیداراں دی
وت ادو کتریں لگن لگے بھوئیں تے لہو دے دے ڈلے نیں

گھر دیاں کدھاں سا جھیاں رکھ کے کھیندن خوف جدائیاں دے
بھرے گراں چو پچھ کے ویکھو، سبھے لوک ہکے نیں

کتھو کتھو ساہ گھٹیندے رہتے نیں ساڈیاں سدھراں دے
سولی تے چڑھدی مجبوری، سارے قتل سئلے نیں

نیڑو گل مکایو قابل _ ایویں پائے ولے نیں
سانوں جھلا آکھن آلے سارے لوکی جھلے نیں

سرتے اُنج اسمان بتیرے تارا کم دا ہک وی نہیں
اُلٹے پھیرے بھوندی بھونیں تے دیوا کم دا ہک وی نہیں

کجھ نہ چاہنیاں ہویاں سانوں ، بہوں کجھ چاہنا پیندا وے
ایویں ریت نجاتی جاندے آں رشتہ کم دا ہک وی نہیں

بُوہے نہیں کھر کھوٹے پوندے اندرو سوڑیاں لوکاں دے
اُنج تے کھلے بھونگر سارے ، ویہڑا کم دا ہک وی نہیں

میں وی ہک دربار دے تلے ، چادر تاں کے بیٹھی آں
بیری اُتو بیر چروکا ، ڈٹھا کم دا ہک وی نہیں

ویلیو گتھے اسیں اُنجے ، ویلے چھے نسدے رہے
قابل سائیں کم کئی اسان ، چھتھا کم دا ہک وی نہیں

جھیتاں وچو بُوہا ساڈا پھلڑا وی ہو سگدا وے
سانوں سدھا راہ دسدا وے ، پٹھا وی ہو سگدا وے

اسیں ہالی ، اسیں پھالی سدھیاں سدھیاں اوڑیں دے
تریجی گٹھو داندان کولو پاڑا وی ہو سگدا وے

سُرت سنبھالو اکھ دا پائی اج قطرا وے پرسوں تائیں
پرت پیتا تے قطرہ قطرہ ، دریا وی ہو سگدا وے

ساڈا کم اے چپ ای رہنٹا ، بھانویں جو کجھ کہوے او
او انجان آیں ، اوہدا پیار تے پہلا وی ہو سگدا وے

راتیں ستیاں میں تریہک کے خاب ڈراوٹا تکیا وے
شالا سارا گوڑ ہووے پر سچا وی ہو سگدا وے

قابل سائیں سچیاں گلاں ، سچے بول رسولاں دے
اسیں شاعر آں ، ساڈا قول تے جھوٹھا وی ہو سگدا وے

پہلی واری امری ساڈی گھل کے ہسی ہائی
جس دن اساں پہلی پہلی تختی لکھی ہائی

چن دی مٹی نال اساڈے جُٹے میل نہیں کھاہدا
دھرتی نال اساڈی شکل رلدی بلدی ہائی

تَرے تَرے گھڑے وی چا کے اوہنوں وَل نہ پوندے ہائے
والاں نال بٹا کے اُونُو سِر تے رکھدی ہائی

پپلا ہولی ہولی تُوں وی نکھ پرتائی ویناں
تینڈے نال وی ساڈی کئی نیکی بدی ہائی

ہوٹھاں اُتے لا کے تروپے چُپ دے سوچ اوئی
متھے اُتے بٹ کے جھڑی وَل پئی کھیندی ہائی

قابل سائیں من مرضی دے اسیں بھج نہ سکے
رستے کھلے ہاے اساڈے جُٹی سوڑی ہائی

لچ لچ کھڑیاں پھلاں اُتے بلدیاں دھپاں پے گتیاں
جٹھے ہاڑھے کئی نہ پُٹھے ، سڑدیاں لنگاں کہہ گتیاں

ہولے ہولے چنچاں کڈھیاں شیشے ان بنیرے چو
ہولے ہولے کل گراں دیاں کچیاں کدھاں ڈھہہ گتیاں

اسیں یار دوانے ہاسے اوہدیاں ٹھلپاں اکھاں دے
بولن لگیاں ڈوبل گیا تے سبھے سدھراں لہہ گتیاں

کھلی اکھ تے اوبا دنیا لبھاں کھول کے بیٹھی سی
سفنے دے وچ حوراں سانوں امبراں اُتے لے گتیاں

فیر کبھائی وٹے پا کے مارے ویسن چڑیاں نوں
فیر مچاناں اُتے چڑھ کے گڑیاں راکھی بہہ گتیاں

ٹاہلی تے سخر دوپہری کوں قصیدے کڈھے گا
بستے پا کے پنڈ دیاں گڑیاں وینہاں دے وچ وہہ گتیاں

جیہڑی آوے مونہے وچو اُوہا باکھ چُھڑینے آں
اُوہا پیڑ اُٹھسین گلاں جیہڑیاں اندر رہ گتیاں

چھے ویلے مڑ کے پکھنڑو کوٹھے اُتے بیٹھے نیں
قابل سائیں بنھیں اُتو بڈھیاں بوہڑیں ڈھہہ گتیاں

ریت پرانی پیریاں آلی اج وی چیتے رکھی
اساں واہٹی منجی چا کے پیلے تلے رکھی

دھرتی ڈولا کھا نہ ونجے ، اُتے پریت رکھے
وہندی وگدی وا پُڑے دی چار چھیرے رکھی

نال مسیتی لتی گئی اے لہو دی دھوتی ہونی
اساں دل دی تسبی چا کے آن مصلے رکھی

بابل شہر دے اُچے لے باگ وڈیرے سامھے
تے فرعون دی گدی گھن کے پیر نکھترے رکھی

مَتّان پچھلی رات دا تارا سانوں ویکھ گے سہے
تائیاں بال کے بٹی اساں رات وچالے رکھی

لختاں سانوں سکھ دے سُنفنے کر کے دُور وکھانے
مٹھی مٹھی پیڑ دِلے دے نیڑے نیڑے رکھی

رب سوہنے نیں اپنی جنت پیراں بیٹھ وچھانی
دوزخ چا کے امڑی کولو دُور دُراڑے رکھی

اُنجے گل اُپٹھی اساں نال کلیجے لائی
آپے آہٹی جِنڈری رولی ، متھے جگ دے لائی

بدلاں چو اسمان دا پنڈا ، سانوں ننگا دِسیا
چولے نالو ٹاکی پاڑ کے اساں اُتے لائی

کھلی ڈلھی ہو کے رہندی ، ڈھولے ماہیے گیندی
چار دِناں دی زندگی اتساں کناں تھلے لائی

لوکی دین ممارکھاں سانوں ، ای تے جانڈوے اسیں
کیکن ڈھیو دی ڈولی اتساں ، سرے بنے لائی

جھٹ دا جھٹ ای نظری آیا ، ہسُو ہسُو نکھڑا
دل نوں پائی بھسوڑی اتساں ، اکھ دھیانے لائی

اساں ونج کے لُسک لائی ، لُسکے دا وَت کھاہڑا رکھیا
اوس وی پوری گل نہ کیتی ، گلے وچ نلّا رکھیا

کھرا بریر اے نیلا امبر ، نالے دھپ وی زوراں اپر
پُھلاں اُتے کتھو چا چا ، مالی پھوہا پھوہا رکھیا

فجر ہونے تے گھٹ کے بدھیاں ، کسے اساڈیاں دوہویں اکھاں
شام پئی تے ساڈی غار دے مونہہ تے کسے دیوا رکھیا

اوسے دیہاڑے خُشی جئی ، اوسے دیہاڑے دُکھ پر نیوے
بابے آدم دھرتی اُتے ، جدوں قدم پہلا رکھیا

وت ملھوٹیاں نظراں کدرے ، ساڈے گھر دی حد نہ ٹپن
موریاں اُتے تھوبے لائے ، گھر دا بُوہا ڈنگا رکھیا

کالجے وچ وی اسیں اپٹے شوق پرائے چھڈ نہ سکے
کھبے ہتھ کتاباں چائیاں ، سبجے ہتھ بیڑا رکھیا

سارے ٹوٹے لاکے سستا ، وت وی چنتے سوٹ نہ دیتا
بُوہے اگے کٹی بدھی ، منجی تھلے کھونڈا رکھیا

چکر بھوری اودھری ، تیاں تیراں سہادی
وَسُوں دُور اواڈڑی ، لگی بھونیں اساڈڑی

ویلیو گتھی دُومٹی ، راتی ساری گاوندی
عیدینو چھے پھونکٹی ، اساں تیں سیتڑی

اج وی آنے تاڑ کے ، زمی روز اڈیکدی
ہل پنجالی گاترے ، کہتیاں ربے داتری

پچھئی عمرے وِسیاں ، ساڈے اُتے رحمتاں
ہتھ نہ لگی ساڈڑے ، خُشی کئی اگیتری

مٹی لٹی ویہڑیاں ، واواں وت کسوہنڑیاں
دھوڑاں دھپے نہیریاں ، چُٹی فیر ملھوٹڑی

ٹگر بھور کے ساکرا ، بھورے سَٹے پکھوواں
وچے کانواں کتیاں ، وچے کھادے گیلٹڑی

جھنڈ پھنڈا کے اوپری ، گھوری دنیا بھوٹی
اساں تے بچکارڑی ، دنڈیاں کڈھ کے ویہڑی

ٹبے ٹیلے ڈھکیاں ، منزل دُور دُراڈڑے
اسیں نگو ہولڑے ، پیریں لینر کسوتری

گیا تے ول نہ آیا ماہی ، وچے شاماں ہو گئیاں
راہواں تک تک ساڈیاں اکھیں جھلیاں پوریاں ہو گئیاں

خورے کپڑا منتر پھوکیا ، دیوے انھیاں واواں تے !
وستی کولو ول کے لنگھیاں ، اکھیاں آلیاں ہو گئیاں

ہولے ہولے پھوک بھکانے وچو نکلی ویندی اے
ایویں لگدا جیوں دھرت دیاں ساہواں پوریاں ہو گئیاں

ڈھٹے ننگے وچو نکلے ، بھوت ڈراونڑیاں رکھاں دے
ساڈے بوہے اگے گھنڑیاں فیر دھریکاں ہو گئیاں

نہ ادھ رڑکے رہے چٹوری ، نہ گوبا نہ بھاری اے
وہیلیاں وانڈیاں پنڈ دیاں کڑیاں ، ڈھیر سٹکھلیاں ہو گئیاں

وت کئی گڑھی نہ بچھو آ کے ، چڑھدا دریا پار کرے
سوہٹی روئی اے ڈبدي واری ، چھلاں اچیاں ہو گتیاں

وڈیاں شہراں وچ نہیں سُنوے ، ”آہوشی شی“ بندیاں دی
کاں بے سنتے ہو گئے شوہدے ، چڑیاں ڈوریاں ہو گتیاں

ڈُو ڈُو کوٹھے کھیڈیے ، وِنج کے کیہڑی ریتی تے
گلی پکی ہو گئی ساڈی ، چھوہریں وڈیاں ہو گتیاں

سانوں ویلا خُش آیتے ، رت نہ کھلی نیویں تے
جدٹ ساڈی اکھ نہ لگی ، راتاں لیاں ہو گتیاں

بیو دادے نیں گاہے وِچ کے ، نک تے اچے کر گھدے
بُوہے اُتے بیٹھیاں دھیاں ، کتوں بوڑیاں ہو گتیاں

گاہ دی رتیں ، ساویاں مُٹھیں کپٹے جوگیاں ہوئیاں نیں
ادھ ادھ مانہہ توں پچھے اساں ، کٹکاں سرواں گڈیاں نیں

لہو دی ندیو اٹھیا دھواں ، اکھیاں نال چمڈا اے
حاکم جوندیاں لاشاں چا کے بھٹھی دے وچ سٹیاں نیں

بھبھٹ بٹ کے نکل آوسن مٹی وچو ویلے نال
پھالے تھلے آ کے جیہڑیاں کیڑیاں دیاں گئیاں نیں

ساڈے گھر دے ویہڑے اندر کئے جاتک کھیڈے نیں
پتھر ہوئیاں کچ دیاں چڈیاں آیرے وچو لبھیاں نیں

ہتھے تھلے کدی کدی ، بحر آ ویندی کٹکاں دی
انج نہ سمجھو اساں کئی غزلاں گھر کے لکھیاں نیں

یلے بھٹے کئی ناہہ اسیں ، ونج کے دو جیاں لوکاں نال
سانوں گھر دی منجی وچو دکھاں ، لیکھاں پٹیاں نیں

اٹھے ویلے چین اساڈی ویٹی گھٹی رکھا اے
ویلے اگے نوکر بٹ کے اساں گھڑیاں بدھیاں نیں

لوکاں ساوے پیل چھانگ کے ، چھانواں چھلیاں قابل جی
سرتے لوہے دے پکھے لا کے ، تیاں واواں چکھیاں نیں

بُونڈے اُتو پُوچھل پئے اساں اُڈن کھٹولے دے
ولے کھا کے ولے نکلے ، وکھیاں وچو ہاسے دے

آٹا اُڈ اُڈ ویندا میرا گُوڑا اے کسے دے آون دا
اُنجے رشتے جوڑے گئے نیں کانواں نال بنیرے دے

ریت رویت نوں چھوڑ کے اسیں پھکھے پھکھے لگنے آن
پھول کے ویکھو ورقے پچھے ، رنگ نیں پچھے ورقے دے

اسیں لوک پستے ہو کے ، ڈھوکے اُتے وسدے آن
دن چڑھے تے بھاہ مریندن ، دیوے ساڈے جھگے دے

قابل سائیں ! اندرو اندری کھا گئے کانڑ وسیبے نوں
باہرو نظری آوندے پئے نیں ، ساوے پتر پیلے دے

ساڈے نال نہ بولے بھانویں رُسیا بھڑیا رہوے
اکھیاں اگے ڈھولا شالا بھوندا جوندرا رہوے

دھواں بٹ کے نکل ویسی کُل ہواڑھ اساڈی
چوندیاں اکھاں تھلے دل دا ویہڑا بھکھیا رہوے

کئے گھڑے ڈبانے ہور وی کئے جھگے روہڑے
ایہ کئی گل اے سوہٹی نال امی دریا جڑیا رہوے

ہور نہیں تے جھکھڑ ساڈا بوبا چاہ کھڑ کھیسن
کدھے اُتے زکا زکا دیوا بلدا رہوے

قلم سمجھ کے چا نہ گھنن کدرے بال ایانے
مٹی تھلے تیر چنگیزی شالا دیا رہوے

اوہدی آکڑ پھاکڑ اُنجے مونہہ کھلواے نہ ساڈا
قابل یار پیاجے آلا پردہ ٹکا رہوے

مکھڑے اُتے فِکراں ہووَن ، اکھیاں دے وچ دریا رکھاں
کپڑے مِیل کُچیلے پانواں ، دل دا ویہڑا سَستھرا رکھاں

اُنج تے ساریاں رُکھاں اُتوں ، وَن سَوئے پُھل پئے ڈھاندے
سوچ ریا واں کول کھلو کے ، میں کس تھلے پلہ رکھاں

لوکی اگوں اُبر پئے تے ، میرے پلے لکھ نہیں رہنٹا
بوہتا جوش وی چنگا ناہیں ، کجھ تے ہتھ نُون ہولا رکھاں

او چاہندا وے پیار کراں میں ، اِسراں اوہنوں دنیا تے
سوچاں ہوَن زمانے وانگر ، دل وی پہلا پہلا رکھاں

نفرت ، پیار ، تکلف ہووے ، کئی وی گاہک نہ خالی ونجے
کیویں دل دی ہئی اُتے ، وَن پوٹاں سودا رکھاں

جُختے دے وچ قابل سائیں دُکھ دے بھانجھڑ بالِدیاں
جاں جاں یینوں چیتے آوٹ، گلاں گزرے سال دیاں

علموں باجِ محبت کیہ اے ، اکھیو اَنھی ڈوری اے
میں ننیں دل نگری وچ رکھیاں، حُوراں وہم خیال دیاں

ساڈے مُونہہ دی ساوی رنگت، پِیلی ہوندی ویندی اے
الہڑتے ٹیار نیں اَجے، چھوہریں ساڈے نال دیاں

صرفاں دے دریا تے ساڈا، نقطہ نقطہ تار گئیاں
تختی، پوچے، قلم، دو اتاں، تے ریتاں منگوال* دیاں

بے گُری دی حد نہ بتاں، اگلے مونہہ تے جاندا اے
اندرو اندری لے گئیاں سانوں، سمجھاں سرتے تال دیاں

اسیں اُنج ناہہ بھلیا لوکا، جیکڑ نظری آوندے آن
بلدے دیوے، لییاں راتاں! محرم ساڈے حال دیاں

وَن سوئیاں وطنان تے وی، مڑ مڑ چیتے آوندے نیں
کھلے موسم قابل سائیں! تے گلیاں ہستال دیاں

* منگوال! استاد عابد جعفری مرحوم دا گراں

کدی کدی ایہ وی میرے جُوٹ دی تاہنگ جگیندن
خاص نماشیں قبراں اُتے دیوے بالٹ آلے

کدھر گئے او جاتک لے کے ڈُو ڈُو کوٹھے
پڑیاں پلے ، گلی ڈنڈے کھیڈاں کھیڈن آلے

پُھلاں اُتے رکھدیاں نازک پوٹے دکھدین تینڈے
جٹے اچے ہتھ ناہے تینڈے گوبا تھپن آلے

مونہہ مہاندرے آلیے دنیا اٹھ اٹھ پاہریں تینوں
بٹ بٹ تكدے سُنیاں سَے گئے اکھ نہ جھمکن آلے

ہکی پاسے بنیا بیٹھا_دولت جوڑی ونجے
دوجے پاسے سارے لوکی ویلا دھکٹ آلے

کدھر گئے او ڈھوکاں ڈھلے ، پنڈ دیاں کچیاں گلیاں
کانے چھپر قابل سائیں ، چھت ترمٹ آلے

مدت ہوئی اے قابل سائوں کدی نہیں چیتے آئے
اکھ دا پائی ، دل دے ویہڑے روز ترونکٹ آلے

کوٹ کرہنہ دے کِلے کپے بھاریاں مچاں جوگے
سبزیاں سے کے رسے وٹے کوٹ ترنگڑاں جوگے

وا بھویں تے نال پچھیتی فصل گئی نلاری
پوبلی اُتے کنڈے رہ گئے سہلیاں ہتھاں جوگے

ویلے اُتے زمی واہی ناہہ کتیں پھٹی گڈی
پولی شوہدے کتھو گھن دھاگے کھڈیاں جوگے

ادھی راتی بھونگراں اُتو ساڈی کتی بھوکی
ہوٹھی لنگھے ٹل کھر کھیندے سوڑاں ، بھیراں جوگے

چنا بھویں وی کتی نہیں بچی ساڈے موڑے جوگی
گھوڑی پال نکھترے کوناہے کھلیاں زمیاں جوگے

کوٹ کراہ تے چڑھ کے موھڈیوں پچھاں مٹی سٹے
قابل سائیں کتی ناں اسیں لمیاں سانگاں جوگے

پیلے رنگ دا جوڑا پا کے ساوا پُچواں گناں
رُتاں دے وچ رنگی جاواں ، رُتاں رنگ وچ رنگاں

انساناں دی موتے آلا حصہ کڈھو نِصابو
ایٹم بم تے لکھیا ہویا پاڑھو پہلا پنّاں

ساڈے چھت دے آملٹے وچو کئی کئی واریں ڈھٹھے
چڑیاں اپٹے بچے لائے اوکھے ہنّاں بنّاں

آمٹے سامٹے بھونگر ساڈے ، آمٹے سامٹے ویہڑے
دھیاں جتے نیں پتر اساڈے ، رُتاں دے وچ دھنّاں

ٹچ موبیل تے کرکٹ کھاگئے ساڈیاں چھمنڑیں چھوتیاں
راتو رات سیونکاں چٹیاں ، چرخے نال ترنجاں

نہ گئی اوتھے بوہڑ دا بوٹا ، نہ گئی ٹھڈیاں چھانواں
تیرے اُتے ونج کے اساں کیہہ لیٹاں وے چتیاں

دل دا داٹھ داٹھ آساں ہنگھی وچو کڈھیا
وت وی ساڈے مونہے وچو کرک نہ ویندی گھنیاں !

گل گل اُتے گل پے ویندا لمبرداراں تائیں
خورے کدڑ سیانا ہوسی قابل یار لوٹاں

سوئیاں نوں ڈوبدے نہ عشقے نوں تاردے
پکے پیڈے گھرے ساڈے آر دے نہ پار دے

ہیر آئی کھیڑیاں دے حصے وچ چھیکڑو
رانجھے رہے چھڑے مڑے مجھیاں نوں چاردے

وت خشبو ونجے ادھو نہ ولوہندری
پھل پئے کنڈیاں تے چنیاں کھلاردے

جھٹے وچ غزلاں دی ریت تروڑ چھوڑ پئے
پر سانوں غالبان دے مونہہ پئے مار دے

سوٹ دیاں جھڑیاں تے ڈھولٹے دے چیتڑے
بگھی بگھی جٹے وچ پیڑ پئے اتاردے

اسیں اچے دھرتی تے ڈھاریاں نوں سکدے
لوگ پئے چنّاں اُتے کنڈھیاں اُساردے

نکی نکی پھوہر ترونکے ، ٹھڈا جھولا آوے
واپرے دی مُٹھی دے وچ بھر کے دریا آوے

فصل چکھنے جوگی بھانویں ہووے یا نہ ہووے
سرٹکاں نال پلازے پائے ، ڈھیر کرایہ آوے

ونج کے کول سبجٹ دے بوہوئے ، گلاں دیئے گھنیے
سانوں وی کئی گل کرن دا ، طور طریقہ آوے

جوندی رہوے دھرت اساڈی ، وگدے رہن سمندر
ساڈی جوہی تے کدی نہ شالا ، اوکھا ویلا آوے

ڈُھ ڈُھ ویندا لوک اساڈا ، گھگو گھوڑیاں اُتے
قابل ! کیہڑی گلو سانوں کھلے کے ہاسا آوے

خورے کیہ کیہ کھیکن کر دے گائیں مجھیں آلے
لتھی ہوئی ملائی تے پھٹے ددھ آں کوں سمھالے

توں تے وت وی چکر لاکے اوتھے ای آن کھلونڑاں
بھوندی دنیا تینوں دیئے ، کیکٹ دیس نکالے

واہ نی لختے شابش تینوں ، ڈھوہڈر کرن حکومت
دھکے کھیندے پھر دے ایتھے ستاں عقلاں آلے

نکی نکی گلو ہسٹر ویندی ساڈی دلڑی
کھوہرے اکھر بولیاں ساڈی جھ تے پوندے چھالے

ہسدی کھیڈی دھرتی اُتے دُکھ دے بدل وے
بلھاں اُتے دُگھے پائے ، اکھیاں دے پرنا لے

ہن تے کدھاں اُتے دیوے رکھدیاں ڈردے اسپیں
وا لونی تل نہ ونجے ، مونہہ تے ہور مکالے

خُنڈقاں نال ملھوٹی مٹی ، اُتو تل تل دھوتی
جھول جھال کے اندرو باہرو جتے کوٹ ہنگالے

دل نماڑیاں دے تے باہندیاں چار سو وینہاں اگے
لُچیاں کولو قابل سائیں پتیاں کوٹ سنبھالے

زنگے نال زنگوٹیا ہویا ، توڑ مروڑ کے جنڈرا لاہیا
مدتاں پچھو اساں اپٹے ، ڈھٹے گھر دا بوہا لاہیا

دھیاں پتر بھکھے سٹے ، پیریں ترٹیاں جتیاں پائیاں
سال پسالی لینا کر کے ، آئی ایم ایف دا قرضہ لاہیا

ایہ تے جوہی دے روں تو پچھو کہنیاں پھرؤے چا کے اوہنے
کیہڑی گٹھو پانی کیا ، کیہڑی گٹھو دریا لاہیا

پہلے ساڈے ڈنگر روڑھے ، بعد چ وگدے ہڑھ دے پانی
مٹی وچو ہنک چھکی ، موری اُتو تھوبا لاہیا

چوہیاں رَج کے کھڈاں کھٹیاں ، چڑیاں رَج کے دانے کھادے
دھڑیاں اُتو بلی موڑی ، منھے اُتو کتا لاہیا

جنتاں وچو کڈھے گئے ساں ، اگو آ کے دھرتی اُتے
کسے نہ سانوں آہو جی آکھی ، کسے نہ سر تو بھٹتا لاہیا

ٹھڈی پے گئی سوچ نکئی ، لہو ساڈا کلکندی نہیں
مدت ہوئی اے قابل سائیں ، اکھ اساڈی پُھر دی نہیں

تاں ای ساڈے نکھرے اُتے رنگ نہیں چڑھیا چا ہواں دا
تن دی پیلی اندر اتناں ، دل دی قلم دبی نہیں

اللہ میاں مینہ وساتے کھکھڑیاں دے کھڑبو جے لا
کھکھڑیاں تے کھڑبو جیاں اُتے جٹ کے بارش لتھی نہیں

کھیڈ اٹھی ہو نہیں سکدی ، رلے نیں کھڈیاں وچ
بیبا صاف لکیراں اُتے گوٹی رلے پیندی نہیں

چھن گھڑا کے بہہ راندی سی نکیاں نکیاں گلاں تے
ہٹ تے جیڈی گل وی ہووے ، جندڑی گوڑ کریندی نہیں

کھوڑو کھٹ کے بہہ راندی اے ، راتیں ساڈی اکھیاں وچ
فجر ہو گئی سوچ نکھتری ، اچے ہلی جلی نہیں

ایس وسیبے سارے اَنھے ، پکو اکھیاں آلا میں
میں ای جیوٹن جوگا میں ای ، میں ای مرنے جوگا میں

میرا کیڑا لوکھ تے بھار اے ، ایس گراں دیاں لوکاں نوں
گلیاں دے وچ بھوندا پھرداں ، اُنجے رُسیا رُسیا میں

میرے تن دا جوہن کھا گئی ، لَچ بے سنتیاں لوکاں دی
سرتے ساوا شَملا میرا ، اندرو روز جھلوٹھا میں

جاگ مُصلیا تیرے چَچھے ، پنڈ دیاں لمبرداراں نوں
کھلے اُتے رکھ کے پُٹیا ، نالے بزت کیتا میں

ڈھلے پچھانویں نال جوانی ایویں میری ڈھلدی گئی
رکھدا رہ گیا ورہیاں اُتے ، وَنڈ کے ویلا ویلا میں

گوڑ کپندیاں میری ہک ہک رسی ڈھلی کیتی گئی
سچی گل کرن دے بدلے، گیا فیر اوتھا میں

لوکاں یئڈیاں لگراں کپیاں، گرڑ کے نڈھو دا تری نال
میں وی کھگے مار کے پُھٹیا، ہویا وت ثوتتا میں

ویٹن لگاں ست سمندر روئیاں ، دھونڈیاں اکھیاں چو
ساٹن لگاں ہاڑھ دا سورج ، ٹھڈے چلہیو بھکھیا میں

آج کئی اوپری نظر پئی اے ، یئڈی تڑدے تارے تے
تاں ناہہ ستا قابل سائیں، شش و پنج رتوکا میں

ٹھڈے مار کے نت سمجھاوے ویلا رنج دا سبج ایں
کیہڑا ساڈا دشمن ایں تے کیہڑا ساڈا سبج ایں

رڑھدی واری سرت تے آگئی اوڑک کپیاں گھڑیاں نوں
اُرا کنڈھا سبج ایں ، نہ پرلا کنڈھا سبج ایں

واہٹی منجی اُتے تاتیوں سکھ دی نیندر آوندی اے
ماؤو دی چلھ سہیلی اے تے پیو دا ویہڑا سبج ایں

اکھیاں بھر کے ویکھ پچھڑیندا ایہا گل بتیری اے
کئی تے کولو ہس کے لنگھدا ، کئی تے ساڈا سبج ایں

جیکلن نین توقیر رضا جی سانوں آپنیاں ساکاں جئے
قابل ! یار مسعود وی انجے ساڈا ڈھونگا سبج ایں

امبر نیلی چادرے اُتے روز قصیدے کڈھدا وے
چن دی کچی دھرت پھرول گے وچو چانٹی چنڑوا وے

گھوڑی پال غلام ہئے سارے ڈاکوواں ، حملہ آوراں دے
جنہاں بوہے اُتے کر کے ناں وڈیرا لکھیا وے

روز نماشیں کدھی آلی باری کھول گے رکھنے آن
روز نماشیں ساڈی گلیو ، ڈھولا سمھ کے لنگھدا وے

وانڑیں وچ پرو کے موتی گل دے وٹ کڈھیندا وے
الف نوں کلا آکھن آلا ، کس سکولو گڑھیا وے

نہ کئی ٹیک تے نہ کئی ٹلا ، نہ کئی تھلے ٹلاں نیں
واہندیاں وگدیاں واواں اُتے بھوئیں دا لاٹو پھردا وے

اٹھدیاں ساراں سائوں کیڈیاں کھل کے بچھاں آتیاں نیں
فجری فجری خورے ساڈا ، کوٹ وراگا ہویا وے

لڑ پوندا وے نال اساڈے روز بغاوت کردا وے
اندر دا انسان اساڈے کم تو نفرت کردا وے

اکھیاں دے وچ اتھرو بھر کے او کجھ کہنا چاہوندا اے
بُوہے نال گھلو کے سائوں جاں وی رخصت کردا وے

بھرے گراں وچ ہسدے وسدے سارے لوک سُکھلے نیں
سال پسالی قابل سائیں گھر چو ہجرت کردا وے

قابل سائیں سادی ماں دی گل تے کوڑ نہ کیتی کر
ویلے سِر نانہہ پڑتیں ، مگروں کوں تلاوت کردا وے ؟

دھڑکوں دھڑکوں یہ دل میرا، پھڑکوں پھڑکوں اکھ
میں جھلی تے کملی ہوئی، لوکاں تو پروکھ

دور کھلو کے تكدے رہ گئے وصالاں آلے کنڈھے
سوہٹی تے مہینوال نوں کیتا برہوں وکھو وکھ

ما بولی دے ہونڈیاں سونڈیاں اسیں تھتھے گنگے
ما بولی دے ہونڈیاں سونڈیاں اسان ماری جھکھ

چھہ اُتے آ کے ساڈی تَلک تَلک ویندے
مدت ہوئی اے اکھر گِیاں، کتھو کڈھے پکھ

سجڻ ويڪھ ڪے ھسے سانوں ، سانوں ويڪھ ڪے ھسے
سوا لڪھ اسانوں ٻيٻا ، سانوں سوا لڪھ

وچے ماہل چبارے ساڙے ، وچے اساڙا مال
وچے روڙھ ڪے لے ڳيا پاڻي ساڙے کنڙے لڪھ

سُنڃے گھردياں کانسائ اُتے ، ٿُنن بھيڙے لڳدے
قابل سائين کُف چا ڪے ، چھڪے اُتے رکھ

رُٹھڑا یار منیندا ناہیں تِرا پا کئی ہور
قابل سائیں لوڑ آج تینوں دل دریا ، کئی ہور

اُوبا پھتتا ، اُوبا پرہیوں ، اُوبا چندر مکھی
چھڈ گراں دے اُلٹے قصے ، گل سٹا کئی ہور

اج دی دنیا نال اساڈا کدرے میل نہیں ملدا
سا رے گا ما ہور اساڈی ، تِٹ کٹ دھا کئی ہور

اُجے اُنج پراں اساڈے جانی اُتے نہیں آتے
پرہیوں وچو اُٹھ کھلوتا ، سر پھرا کئی ہور

اسیں وی چھمڑیں چھوتاں کھیڈے ، اُڈن کھٹولے اُڈے
ایس گراں دا ساڈے اُتے ، رنگ چڑھیا کئی ہور

رستے دے وچ کیہ کیہ آساں ، نال سنبھال کے رکھیا
منزل اُتے ونج اسانوں لوڑ پیا کئی ہور

شام پوے تے روز اساڈا ، متھا کالا ہووے
دینوں چڑھے تے جوہن ساڈا ، مارے بھاہ کئی ہور

پل دو پل لئی جھاتی پا کے من دی دنیا اندر
تد تکیا کئی ہور تماشا ، میں تکیا کئی ہور

رستا ٹوہ ٹوہ اگاں ٹرٹا ، پچھیاں پیریں نسٹا
عقل ترہاگل روز تراہندی ، دل دا راہ کئی ہور

پیر و مُرشد لکھدا سی جو ورقہ ورقہ مینوں
اوس آج کالا کر کے مینوں خط لچیا کئی ہور

جئے اُتے چٹا کاٹن ہور بھلکھے پاوے
اندر دا انسان اساڈا ، کم کردا کئی ہور

میں وی اپنا حلقہ بھن کے ، کھلا اُسنوں لبھاں
ملاں توں وی سیڑ کے گل وچ ، چولا پا کئی ہور

اسیں کتے ہور دی خاطر بٹ بٹ بیٹھے رہے
دل نگری وچ قابل سائیں اتر گیا کئی ہور

اُنج تے بندہ بندہ لیتھے _ فرقہ فرقہ ہویا
آجے نہ میں دیوبندی ، نہ میں شیعہ ہویا

نہ میں ایدھر نہ میں اودھر ، نہ نلاں نہ واعظ
بس وچکارا رستا میرا ، فکراں بھریا ہویا

ازلوں ساد مُرادے اسیں ، نہ تپراں نہ تیناں
ہر کسے دے ہو گئے اسیں ، نہ کئی ساڈا ہویا

اگو ستریں بہتراں دے وچ میں کیوں رلا رلاں
پیراں پیٹھ اے ہکو سبھ دے رستہ وچھیا ہویا

الف ، میم نیں من مسیت تے آپنا رنگ چڑھایا
رنگ کئی ہور وی چڑھ سگدا سی ، دل سی دھوتا ہویا

اُسدے بارے راہ وچ ینوں سے سے دساں پینیاں
سے سے واری پرت کے تکیا ، پنڈا کھوٹا ہویا

اہٹی اگ وچ اسیں آپے بلدے بھکھدے رہندے
ایس وسیبے ! کئی نہ محرم ساڈے حال دا ہویا

تسیں کیہڑا ناں دیندے او ، حق ناحق نوں لیتھے
نیندر ساڈی اکھ چوں اڈی ، جاں کئی اوکھا ہویا

اُردا اُردا اتر گیا میں _ سدھے رستے اتوں
مذہباں دی پگڈنڈی اتے قدم رکھدا ہویا

اجے تیکر پرہیوں دے وچ گل ظالم دی ہوندی
اجے تیک نہیں اوس مردود دا کفن میلا ہویا

اساں اپنے آپ نوں کتھے آں فقیر سدایا
سارے جگ دا چکڑ ساڈے متھے نلیا ہویا

تد کیہ پل دو پل لئی ساتھوں اپنا مکھ پرتایا
کی کی ساڈے اندر ٹٹیا ، حال کی ساڈا ہویا

چُپ دی بُکل مار کے اسیں راہ وچ بیٹھے رہندے
روز اساڈے کولو لنگھے ، نت کئی ہسدا ہویا

عشق مُشک دیاں سے سے پرتاں ، معنیوں سمجھ نہ آوے
غالب ! کیہڑے عشقے پاروں آں نکما ہویا

بھرے گراں وچ نڈھو کتیں نہ سچ دا پاہرا دتا
بھرے گراں وچ بکو میرا ، متھا کالا ہویا

ملک عدم تیرے قصے پڑھ پڑھ میں تے ڈاھدا رویا
کئی نہ ایس دے بدلے، آگو ہکا بکا ہویا

دنبہ چڑھے تے اُجڑ گیاں نُون کیہ کیہ رنگ وکھاوے
شکر دوپہریں اگ وچ نہاتا ، سورج بھکھدا ہویا

میں تے جاں وی پیروں لہہ کے کنڈھے نال کھلوتا
دریا پے گیا پیریں میرے ، میں دریا دا ہویا

دل دی تختی دھو کے اسناں ، جاں وی سُنکٹے پائی
اکھیاں کِٹ مِٹ کِٹ مِٹ وِسیاں ، موسم ٹھڈا ہویا

گلیوں لنگھدا کَملا ڈھولا ، میں نہیں رَج کے تکیا
دُھر نِکے کَم نُوں میرا ، ہتھ نہ وہلا ہویا

اوڑک اُس وی رام کہائی سارے جگ نوں دسی
اوڑک میں وی اکھیوں ڈُلیا ، دریا دریا ہویا

میرے وِگڑے تِگڑے سبھے ، او سے کَم سنوارے
میرے ہتھو پک وی اَسدا ، کَم نہ سدھا ہویا

کالے رنگ دیا کِکرا تینوں آج وی اُوبا جو بن
آجے تیک نہیں ہک وی تیرا ۔ پتر پیلہ ہویا

چنگ چنگیرے دم نہ مارن ، ایس وسیبے توبہ !
قابل سائیں وی رُل کے مریا ، چھپہ چھپہ کردا ہویا

دل وچ کدی وی میل نہ رکھٹی، صاف تے سُچیاں گلاں کرنا
پنڈیاں لوکاں دے وچ رہنٹا، سدھیاں سدھیاں گلاں کرنا

خورے کتھو سکھ آیا وے، عادت یار زمانے دی
رُس جاوٹ دے بھانے منگٹا، جھلیاں جھلیاں گلاں کرنا

یاد کرو تے ہاسا آوندے، پہلے پہلے عشقے تے
گل گل دے وچ تھڑ تھڑ جاٹا، ادھیاں ادھیاں گلاں کرنا

سرتے لکھ مصیبت چک کے، جا بوہڑی دے تلے بہنٹا
پیٹو بھکھیاں رَج رَج ہسٹا، اچیاں لمیاں گلاں کرنا

ڈاہڈی بھیرھی عادت پی اے ایس وسیبے لوکاں نوں
آپٹے آپ دے ول نہ تکلٹا ، بہہ کے جگ دیاں گلاں کرنا

پیریں سکھ دی جتتی پوٹی ، گلیاں دے وچ سمھ کے ٹرٹا
ہر کسے نوں ہس کے بلٹا ، مٹھیاں مٹھیاں گلاں کرنا

آوٹ والے ویلے کولوں ، اُنجے ڈریا ڈریا رہٹا
اُنجے بچھیا بچھیا رہٹا ، ڈھٹھیاں ، ڈھٹھیاں گلاں کرنا

قابل سائیں ! جگ دے کولوں ، تیرا دکھ کئی وکھرائیں
ایہ کیہ مڑ مڑ حقہ پیٹا ، بلدیاں بھکھدیاں گلاں کرنا

کیہ ہونیاں او بٹ بٹ اکھاں ، ڈُھ ڈُھ ہاسے کِدر گئے
سانجھے بھونگر سانجھیاں کدھاں سانجھے ویہڑے کِدر گئے

مدت ہوئی اے میاراں دی مٹھڑی ہوک سُنڑیندی نہیں
ساوے رُکھ ، مچاناں ، چڑیاں ، کھیترا ساڈے کِدر گئے

کھوہ تے پاٹی اوندے ویندے سجن مَتھے لگدے نہیں
کچھڑ لگے ، چھلک چھلکدے گھڑے گھڑولے کِدر گئے

سُنے تے پیلے تلے بیٹھے ، حقے پیندے ویکھے سَن
لوکی ہَس ہَس ہو ہو دوہرے ، ہو ہو چوہرے کِدر گئے

باہرو آیاں پَت اساڈی ، پیراں بیٹھ لیتاڑی اے
قابل سائیں ! پگال بنھ کے ساڈے ونکے کِدر گئے

وچھڑ گیا اے شام دے ویلے
کیہ ہویا اے شام دے ویلے

تیرے میرے پیار دا موسم
بدل گیا اے شام دے ویلے

عشق دی راہ تے اوس ظالم نین
روک لیا اے شام دے ویلے

سورج ساڈے نال نین بھنجا
پرت گیا اے شام دے ویلے

سج گئی نیلے رنگ دی چادر
گئی رویا اے شام دے ویلے

دُب جاٹا سی آس دا سورج
جا دُبیا اے شام دے ویلے

قابل ! یار نوں کیویں ملے
خط ملیا اے شام دے ویلے

* استاد شیر حیدر مرحوم (مرید) ہوراں لئی

بولیاں

ہتھ نپ کے میں خُشیاں داٹریا
تے قداماں نوں راہ بھل گئے

اساں پیلی وچ میدھیاں گڈیاں
تے اوڑیں وچو سب نکلے

اکھ بھر کے میں چانٹی نوں تکیا
تے چنّے تے کوہیڑ پے گئی

کڈھے قلماں نیں سیساں وچو جھلکے
تے اکھراں دے مُونہہ سڑگئے

گلاں لا کے اسانوں وِت لمیاں
تے چنتے دی اکھ لگ گئی

سانوں رات دے ہنھیریاں نیں کجیا
تے سورجے نوں اگ لگ گئی

مونہرہ پیٹی دنیا (نظام)

اللہ میاں لبھیا

ہُو ہُو جَپیا
اللہ میاں لبھیا

لہ لہ ڈھکیاں
کچھ کچھ کتیاں
چڑھ چڑھ دندیاں
پھر پھر بیلیاں
کٹ کٹ چلڑے
کھو ہے وچ پٹھیاں
ننگیاں دھرنگیاں
رہ رہ پاڑیاں
گزر گزلیاں
رکھ رکھ زلفاں

پا پاندران
گھول گھول پیلکان
لیک لیک مٹھیاں
بجھ بجھ گودڑی
بہہ بہہ تھڑیاں
پٹھ پٹھ تہسبی
دے دے سجدے
بجھ بجھ دلڑی
سک سک اکھیاں

(ہک دن سرگیں
بھوتیں دی سر اندیو
بول پتیاں چڑیاں
من دی سویر چو
اللہ میاں پھریا)

ہُو ہُو چیا
اللہ میاں لبھیا

پکی مسیت

اکھیں تکندیاں
دن دیہاڑے
پکی مسیتی دے پچھوڑے
کوٹھے تلے آکے مرگتے
مسکیناں دے گبھرو لاہڑے

میں

دل دی پاک مسیت دے اندر
بٹ کے لچا رہندا اے
غفلت والے رکھاں تلے
بھیڑا ستا رہندا اے
ہر ویلے ای دنیا کو لوں
ہو کے اچار رہندا اے
میرے اندر جھوٹھی میں دا
کالا کتا رہندا اے

اسیں جوندے !

ایس وسیبے زندگی موت اے
موت دا مطلب زندگی اے
ایتھے مُردے سونے ورگے
جوندابندہ مٹی اے
او قبر اں نُوں سونے، چاندی
نال سچیندے پھر دے نیں
اسیں جوندے، ساڈے ماس نُوں
کیڑے کھیندے پھر دے نیں

سنجوج

سانوں سُننے دین بھواٹی
ساڈی نیندر جان اُکھاڑ
وَت انگ انگ چاہنگاں مار دی
ساڈی جوہی دی چھیویں ناڑ
اسیں گن گن ساہواں سہکدے
ساڈی چوتھی تے بانہہ
اسیں پھابیاں وچ گرلاڈے
سانوں چھٹاں مارن کاں
ساڈے پلے پیڑ نکھاکھری
اساں چھوڑے لوک وِسار
اساں پیریں زمی پھیر کے
لتی گردے دھوڑ اُسار
اساں بوبلی کھادی باکری

اساں پیتے دُھ نریول
اساں رُکھ دیاں چوہڑاں چتھیاں
ساڈے چت نہ پوے کلول
ساڈے پیریں دُکھ دی پوکھڑی
ساڈے بدھے ہتھ فریب
ہک پاسے اسیں کُڑے
ہک پاسے کُل و سیب
اسیں گنجھل دھار بھجھارتاں
اسیں فِکراں دے سنجوگ
سانوں لکھیا عابد جعفری
سانوں پڑھ نہ سکے لوگ

اپار

نت پتر جٹاں دا
گلی چوں لنگھدا اے
ماہہ رنگ وچ رنگدا اے
میرے ول تکدا اے
جُٹے نوں ڈنگدا اے
خورے کیہ چاہندا اے
خورے کیہ منگدا اے
جاں پائی جانی آں
رستا تل بہندا اے
اکھیاں ای اکھیاں وچ
او بہوں کجھ کہندا اے
شرماں وچ ڈُبی دا
دل دھک دھک کردا اے

ہتھ کنب کنب جانڈے جے
تے بچہ ٹھردا اے
اوس کل وی رستے وچ
مانہہ اگو ڈک کے تے
میرے ول تک کے تے
ہک ماہیا گایا جے
آہ گھڑا ڈھوایا جے
میں گوڑی مچی دا
بہوں شور مچایا جے
او ہتھ نہ آیا جے
کیہ رڑکا پایا جے
پر گل اے اندر دی
پئی تینوں دسنی آں
وٹ متھے پینی آں
میں وچوں ہسنی آں

پیراں دا کھوسہ نی
موہڈے دی دھوتی نی
ہتھاں دے گجرے نی

والاں دے کُنڈل نی
اکھیاں دا جوہن نی
نکھڑے دی روٹق نی
پُھلاں وچ پُھل ہو کے
خشبو خشبو ہووے
ہک رنگ دا رنگ بٹ کے
آپس وچ رَل جاوے
سارے دا سارا فیر !
میرے تے ڈھل جاوے

جاں وہم خیالاں دا
اُجڑی دے ویہڑے وچ
حرصاں تے چاہواں دا
کئی جھکھڑ گھلے نی
ہک جوڑا پکھوآں دا
ویلے دی ٹاہٹی تے
بہہ بہہ کے اڈے نی
لکھ جھولا جھلے نی
سریوں تے تتلی دے
جاں پیچے پوندے نیں

پٿراڻ تے کھنباں دے
سے ہار پروندے نیں
سدھراں دی دھرتی تے
کیہ موج بٹاوندے نیں
تے من پرچاوندے نیں
کدی کلیاں کھڑدے نیں
کدی ہک ہو جاوندے نیں
بَئے تے بیٹھی نوں
سوچاں وچ کھڑدی نوں
سے چیتے آوندے نیں

میں چار دواری توں
جاں وی گھبرانواں نی
مٹی دیاں گھڑیاں نوں
اُلٹا پرتانواں نی
ہک سہر تے چکاں نی
ہک کچھڑ لاناواں نی
دریا دے کنڈھے تے
پاڻی ٹر جانواں نی

رستے ہی رستے وچ
ڈھولڈ دے چیتے وچ
میں ٹھوکر کھانواں نی
ہک راہ تے بھٹاں نی
ہک توڑ اپڑانواں نی
ویلے دیاں چنڈاں توں
بے خبری لیکھاں توں
میں ہسدی جانواں نی
میں روندی آنواں نی

پچھیاں ارماناں توں
ہویاں نقصاناں توں
نت جھگڑے بیبے دے
نت نین نشیلے نی
نت جھوٹھی موٹھی دے
لکھ بہانے حیلے نی
لیڑے دیاں چوکاں نوں
تل تل کے اکھیاں تے
پتی اتھرو ڈوہلاں نی

ڈسکورے لے لے کے
کچھ نہ سمجھانواں نی
اڑ اڑ کے بولاں نی
میں کملی مطلب دی
کئی گل نہ کھواں نی
دریا دے گنڈھے تے
اوس پار کھلوتے نوں
پانی دے شیشے چو
مڑ مڑ کے تکاں نی
واواں دے ورقے تے
اٹاں ہوتیاں گلاں نوں
انگلی دے شارے تے
بَنھ بَنھ کے حرفاں نوں
میرے ول گھلے نی
میں آگو دکاں نی
لکھ جوڑ ملاواں نی
سے کلیہ رٹاں نی
اکھیاں دے پاٹی وچ
میں گھول نہ سکاں نی
سوچاں دی تکریمی تے
میں تول نہ سکاں نی

صرفاں دیاں گڈھاں نوں
میں کھول نہ سکاں نی

میںاں دے بیلے وچ
راتاں دے نھیرے وچ
میں سستی ہوئی نوں
اوس آن اٹھلیا نی
گڈھی تو گڈھ کھلی
گڈھی تو گڈھی دا
رنگ کیہ کیہ کھلیا نی
میرے ول تک تک کے
او گھرو ویلے دا
دریا دریا دریا ہويا
اکھیاں چوں ڈھلیا نی
حیران کھلوتی نوں
پرشان کھلوتی نوں
فیر کیہ کیہ یاد آیا
فیر کیہ کیہ بھلیا نی
ہتھاں تے ہتھ رکھ کے
میں روندی رہ گئی نی
گرلوندی رہ گئی نی

فکراں وچ پے پے کے
سوچاں وچ لہہ لہہ کے
گھبراوندی رہ گئی نی
جیوٹ دے سُفنے وچ
آساں دے ویہڑے وچ
سدھراں دیاں پینگھاں نوں
پلگھاوندی رہ گئی نی
مونہہ زور ہلارے وچ
جھوٹے ای جھوٹے وچ
پیٹگھے دے رے وچ
میں اڈدی بچے دے
وَل کھاوندی رہ گئی نی
فیر لیکھ لکیراں نوں
تے جگ دیاں ریتاں نوں
میں عشق پریتاں نوں
ازماوندی رہ گئی نی
اوس جاوٹ والے دے
ترساوٹ والے دے
ڈک ڈک کے رستے میں
پا پا کے ترلے میں
سمجھاوندی رہ گئی نی

لمیاں پروسیاں تے
میں ٹور کے ڈھولے نوں
پچھتاوندی رہ گئی نی
ہاڑے دیاں رتاں نی
چرنے دیاں بھیڑاں نی
ٹاہلی دیاں چھانواں نی
گلاں دیاں چنساں نی
وڈیاںیاں ڈھول دیاں
کر کر نہ تھکاں نی

کئی وار سرہانے تے
ناں کڈھ کڈھ مایہی دے
میں ہار پروے نی
وعدے مڑ آؤں دے
پورے نہ ہوے نی

تاڑی دی تک تک نی
ڈھولک دی دھک دھک نی
ووہٹی دی ڈولی نی

سکھیاں دی ٹولی نی
وچکار کھلوتی میں
پتی بھراں گھڑولی نی
ڈھولے نوں گا ڈھولا
تا تِٹ کِٹ ، دھا تِٹ کِٹ
دھا تِٹ کِٹ نا دھنا
نا دھنا دھن تِٹ کِٹ
دھن تِٹ کِٹ تا تِٹ کِٹ
تا تِٹ کِٹ دھا ڈھولا

سرگم تے آ ڈھولا

نی نی نی ، سا سا سا
سا سا سا ، رے رے رے
رے رے رے ، گا گا گا
گا گا گا ، ما ما ما
ما ما ما ، نی نی نی

نی نی نی ، سا ڈھولا

تتڑی دے ویہڑے وچ
ہک واری آ ڈھولا
کملی دیاں اکھیاں وچ
اکھیاں نوں پا ڈھولا
میں تینوں گینی آں
توں مینوں گا ڈھولا

ہتھاں تے گن گن کے
کداں تے لکھ لکھ کے
نک جاں تریخاں نی
میں کملے ڈھولے نوں
تے ڈھول پٹولے نوں
پتی روز اڈیکاں نی
جاں گنجھل راہواں دے
میں پنڈھ الیکاں نی
مٹھ پیٹن کلجے نوں

ٹیشن دیاں بھیراں نی
گڈی دیاں چیکاں نی
گھوڑی دیاں کھریاں نی
ٹانگے دیاں لیکاں نی
میں تک نہ سکاں نی
میں دُک نہ سکاں نی
اکھیاں دے اتھرو نی
اندرے دیاں چیکاں نی
سے میں جتیاں ہیراں نی
عشقے دے بیلے وچ
جوگی دیاں ڈنگیاں نی
پرتیاں دیوے دیاں
دیوے سنگ بلیاں نی
مجنوں دیاں لپلاں وی
فکراں وچ ڈھلیاں نی
کجھ شوہ دریا رڑھیاں
تھلاں دی ریتی تے
کجھ دوزخ سڑیاں نی

فریل کے بہن دیاں
ہائے کٹھیاں رہن دیاں
آتیاں نہ گھڑیاں نی

فر سوچی پے کے تے
دردراں وچ لہہ کے تے
گجھ گوڑی کر کے تے
گجھ سچی کہہ کے تے
گھڑیاں نوں بھن کے تے
میں ووہٹی بٹن کے تے
ڈولی وچ بہنی آں
رسمیں دیاں گلیاں چوں
میں لنگھ نہ سکنی آں
تے سوڑی پینی آں
لکھ راج وسیبے دا
اوبدی پگڑی چھکدا اے
سے جھکھڑ نہیرے دا
میری چٹی لوہندا اے

رلڻ نه ڏيندا اے
وچڪار کھلوندا اے
اوندے تے ميرے وچ
سے دوري پوندا اے
تے مار مڪاوندا اے
ہائے مار مڪاوندا اے
وت موڙياں مڙدا نئين
تے جوڙياں جڙدا نئين
ناتا پرکڻاں دا
میں ڊهي مصلياں دي
او پتر جڻاں دا

۱۹۹۵

شہر وچ وِسیے

نال دیاں بندیاں نوں پُچھیے نہ وِسیے
چھڈیے گراں، پراں شہر وچ وِسیے

نِت ساڈا سجرا تے نِت ساڈا بیہا جے
گندلاں دا ساگ ساڈے مونہہ پے گیا جے
نک گتی اے پنڈ وچو بیٹھکاں دی چاشٹی
لوک نیں سواد دے نہ اکھراں دی چاشٹی
کنکھاں دے کپ اُتے، ڈھول تے نہ ساج نی
دب گئی مشین تے داتری دی واج نی

ہتھاں اُتے سٹے نوں مروڑنا تے پھوکنا
بُھل گیا کڑیاں نوں بنا بنا کوکنا
دھو کے اگھٹی تے چُنیاں کھلارنا
کھیڈنا پنچیکرا نہ چنجی اُتو پٹنا

پہلاں دی چھاں اے نہ بنھ کئی اباد اے
پنڈ وچ وسے دا ہن کیہ سواد اے
اگ لائے پیڑیں تے شملے دی کش نوں
چلماں، تماکواں تے حقیماں دی کش نوں
کڑ گڈھ ہتھیاں تے نالے اوگ گاترے
سمیاں دے نال نلے سمیاں دے پاڑے
لڑ پھال اڑیاں تے مورکھاں متھیل وی
بدھ چھوڑے ٹریکٹراں نیں چھکے تے کنیل وی
ویہتراں دے کلہیاں تو لتھیاں پنجالیاں
گڑا پیا بھنجیاں نوں ساہی کڈھی ہالیاں
چوکھراں دے پنڈھ کھنچے کوہاں دے وی پل وچ
سڑکاں اٹھل چھوڑے تھل وی پتھل وچ
پیندی اے کسوت نیت لسیاں تے لوڑیاں
ویہلیاں سوانڑیاں تے بھجیاں چوڑیاں
تلٹی گروڑیاں ، نہ کانساں تے ساہنکاں

گھرے اُتے بھلی نہ قلفاں تے چھوڑیاں
 لکڑی دی جنڈری ترنگڑی تے واہڑیاں
 تڑیاں مچاناں تے گواچیاں کبھاڑیاں
 ٹاہلی تے سائی دے قصیدے کوں کڈھا
 مگرے تو چولے نوں تروپے کوں بھردا
 کدھاں اُتے گوہے دی اُساری جے نہیں دسدی
 پکھلاں چ چڑیاں دی ڈاری جے نہیں دسدی
 کھارے اُتے ماشکی نہ ڈولی اُتے جھامٹاں
 جگتے دی کلکی نوں ، رسماں دا سامٹاں
 گانیاں تے سہریاں دے لاگ جے نہیں نکدے
 وختاں تے لیکھیاں دے داج جے نہیں نکدے
 نیوندر اوی تلی اُتے ، قرضے دا بھار اے
 بابلے دے بُوہے اُتے چڑیاں دا ڈار اے
 نک گتیاں سنگتاں تے دُونگڑے سلوک وی
 چکیاں دی ٹک ٹک چرے دی گوک وی

خوف ایتھے تہمتاں تے آفتاں دے دوستا
 پنڈ وچ راج نیں منافقاں دے دوستا
 منجی اُتے بہن والی ریت نوں تروڑیے
 رسماں دی لُج پچھے خون نہ نچوڑیے

زخماں دے کجئے نوں جھوٹے دلاسرے
 فکراں دے سراں اُتے پگاں دے وٹاندرے
 پھوہڑیاں ، ترڈیاں تے رل مل بیٹھٹا
 اندراں دا کھوٹ اساں اندرے چ رکھٹا
 گلیاں دا بھر بھر خون نال وگٹا
 غیرتی دے ناں پچھے گڑیاں دا کسٹا
 پرہیوں دے فیصلے تے سڑنا تے کرھنا
 مول نہ مجال ساڈی ، ظالماں نوں ڈکٹا
 چودھری دے حق وچ ہر کسے بولٹا
 لمبراں دی بیٹھکے تے بھاگڑی دا چیلٹا
 قتلاں دے ویر ایتھے زمیاں دے جھگڑے
 جانی جانی دھڑیاں تے بنیاں دے جھگڑے
 کسے نوں رلاوٹا تے کسے نوں نکھیرنا
 چغلی دے چسکے تے دوزخاں نوں سہیرنا
 بٹ تے دھٹائی ایتھے پرہیوں دے جج نی
 مورکھاں دے ہتھ وچ بھلیاں دی لج نی
 لپیاں لفنکیاں دے من پرچاوندی
 گل پھپھا کٹنی دی نیاں پتی چکاوندی
 گل پے جاندے ایتھے رشتے ڈھنگاڑیاں
 جین جوگا چھوڑیا نہ ادھلی نوں میہنڑیاں
 وسدا جہان اے پریت نال سنگیا

چودھری دا جوڑ کپہ مسیت نال سنگیا
 کیوں پر بند ایتھے خطے نین ریت دے
 گھر دیاں خنداں تے جھگڑے مسیت دے
 نلاں دی پوتری تے کوٹ کرے شک جے
 چوغیاں دے پٹھ لکے ، کیہڑے کیہڑے حق جے
 چیکدے خطیب پچھے کوٹ پیا بولدا
 پک وچ بہتریں دے رنگ پیا گھولدا
 وند کے نمازیاں نوں ، صفاں پیا چیردا
 ویانک گیاں سوتریں تے پیلکاں لکیردا
 اکھیاں نوں چوہدے ترینگلاں دے ترکلے
 پوہلیاں دے نال ساڈے ہتھ گئے ولوہندرے
 فکراں نین ماریاں نین گلہاں اُتے نونہدراں
 مرضاں پچھائییاں نہ دے دیاں بتریں
 پیراں دیاں چکیاں دے پڑ گھس گئے جے
 ہتھاں دیاں چھالیاں چو لہو رس گئے جے
 ہونیاں نہ قبول کدے ساڈیاں دعائیں جی
 فیر کیہڑا ٹک اے ، شریٹیاں دا سائیں جی

(سُنیاں تے شیعاں وچ بھیڑ جے نہیں نکدے
 مذہباں دی گنڈ پچھے ، روٹیاں دے جھگڑے
 سچیاں ، سیاٹیاں دے ، مونہہ نہ نلا ہجھڑے

ڈنگراں دے نال ایتھے ڈنگراں دے ٹاكرے)

سچ مچ ڈکھڑے تے جھوٹ موٹ ہسٹا
بیلیاں ، ترنجاں وچ پینگھ دا کیہ جھوٹا
ڈکھاں دا علاج ایتھے کئی وی نہیں جاٹدا
نکا نکا دھندا میں غمراں نوں کھاووندا
مرضی دے جیٹ وچ مرضی دے جوتے
کئی وی نہ آکھے میرا کم تیرے گوچرے

جگ دیاں رسماں تے کوٹ بول سکدا
ریت دیاں بدھیاں نوں کوٹ کھول سکدا
رشتے منگیتراں دے ہونے کدی پک نی
پل دی جوانی اے تے ورہیاں تے تک نی
چھج گئی اے چنیاں دی لیر لیر گل کے
پگڑی دے ول گئے نک ول ول کے
ڈھلیاں جوانیاں نیں ہتھ کدوں رنگے
رسماں دی سولی اُتے بت کدوں ٹنگے
دل والا بھیت اسیں کھول جے نہیں سگدے
وڈیاں دے مونہے اُتے بول جے نہیں سگدے

باجرے دی راکھڑی دی ہوک تے کیہ مرنا

مل جے نہیں سلکنا تے گوک تے کیہ مرنا
 کھیڑیاں دے بوہے اگے جوگ کیہ ہسیڑنا
 اڑ گئیاں زلفاں دے وچ کاہنوں پھسٹا
 گھر دیاں بھونگراں نوں چیتو وِ ساریے
 وکھرے محبتاں دی گدھ کئی اُساریے
 بوہڑی تلے بہن والے چسکے نوں چھوڑیے
 ماپے آں تے پیریاں دے رستے نوں چھوڑیے
 راجیاں مہراجیاں دے نخرے نہ چکھے
 لمبراں دی بیٹھکے تے پیر وی نہ رکھے
 لے کے بغاوتاں نوں چوک اُتے بولے
 پرہیوں دے فیصلے نوں مُول نہ قبولے
 نال دیاں بندیاں نوں پچھیے نہ دسیے
 چھڈیے گراں ، پرآں شہر وچ وِسیے

(۲)

شہر وچ آکے میں جفراں نوں جالدا
 کئی وی نہ لہے مینوں آپٹے خیال دا
 بٹ بٹ چہریاں نوں تگدا میں بھالدا
 کوٹ لیتھے اوپرا تے کوٹ میرے نال دا
 رل مل بیٹھٹا نہ تاک بوہا کھولٹا
 آہنڈیاں ، گواہنڈیاں دے بھیت نہ پھروٹا

دکھ سکھ دُوجیاں دے مُول نہ ونڈاوا
آپنا ای کرنا تے آپنا سنوارنا

شہر دیاں رونقاں دے مُونہ نہ مُہاندرے
سانوالاں دے سکیاں نوں پارکاں دے دھیدھرے
چودویں دا چن نیوں چانٹی کھلاردا
تاریاں دا ہار وی نہیں رات نوں سنگھاردا
سڑکاں دی لُک وچو اگ پئی نکلے
گڈیاں دا دھوں پیا موسماں نوں چھٹکے
متھے اُتے بندیاں نہ اُٹھو اُٹھ گت نی
کھوہ لئی اے چھتیاں نیں مکھڑے دی رچٹی
رُلدی اے سڑکاں تے جانی جانی پت نی
گڈیاں دے ہتھ وچ مُنڈیاں دے ہتھ نی
حق پئی منگدی ایں تن دے چروکے
یورپاں چوں اُدھلیے ، ہند دیئے سوکے
نک گئی اے شہر وچو غیرتاں دی حد نی
گلیاں محلیاں چوں کوٹھیاں دی سد نی
نال مجبوریاں دے بَہ بَہ رکھیاں
بانڈیاں وسیب دیاں ہر کسے چکھیاں
رات پئے رنگدے نیں گھبرو جہان دے
بول گیاں بھٹیاں دی واج نہ پچھانڑدے

دھو دھو زلفاں نوں ہارنا سنگھارنا
جھوٹھ موٹھ نچٹا تے جھوٹھ موٹھ گاونا
پئے ہونے نکھرے تے چمیاں پٹاونا
پسیاں دے ڈھیر اُتے نچ نچ آکھٹا

تک دھن ، تک دھن ، تک دھن تک دے
وَل پیا کھاوندا اے ونگے جیا لک دے

نشیاں دی شام پچھے غضباں دا وین اے
کسے دی کئی دھی اے ، تے کسے دی کئی بھین اے
رک گئی اے واج فیر طبلے دی تھاپ دی
مرگئی اے جین والے راگ نوں الپدی
ناں اوہدا کنجری نہ ذات اوہدی کنجری
جگ دیاں کنجراں بنا چھڈی کنجری

نل دی دیہاڑ ایتھے ، وچ رات نل دی
نل دا ای ویکھٹا تے گل بات نل دی
ککھ جتیاں مرضاں تے لکھ دی دوائی اے
شہر دا حکیم جیویں ذات دا قصائی اے
گڈیاں چ سچیاں نیں سوئیاں تے سسیاں
گھڑیاں دے دھوکڑے نہ تھلاں دیاں دسیاں

پارکاں نوں جاوندی اے ہیر پئی ہکڑی
کیدڑو دی مَول جے نہیں دال یتھے گلدی
چوچکے نوں رانجھڑے دا بڑا احترام جے
چوڑیاں چرائیاں نہ ہووئا غلام جے

چوریاں، چکاریاں تے ڈالیاں دے خطرے
جائی جائی گولیاں دھماکیاں دے خطرے
چلدی اے ریت یتھے اے وی فرعون دی
وا وی نہیں لگی سانوں بنیاں دے آؤں دی

فوج وچ چڈھڑاں دی قوم چیرمین اے
گامٹے مُصلیے دا پت بٹ مین اے
مَول نہ قبولدا کئی تھان دی برابری
ذات دی برابری نہ ناں دی برابری
بھونیں دیاں گنڈھیاں توں مار جائیے چھال ووے
دسیے نہ بندیاں نوں اندرے دا حال ووے

شہر بھانویں پنڈ ہووے چین نہ قرار جے
جس پلے سٹے اسیں لک وچکار جے

گراں دے گاہنٹے

گراں دے گاہنٹے
نیں کچے کوٹھے
تے ڈھوک ڈھلے
ایہہ کچیاں گلیاں
ایہہ بوہڑ، پیل تے کیر بنھیں
چنہاں دے پاٹی تے واہندی گتسی
ایہہ کتسی اُتے نوہاں آتیاں جو ان گڑیاں
اجاں جاتک!
گراں دے گاہنٹے نیں واہندے جوڑے
ایہہ گائیں، مجھیں

تے بھید بکری
اصیل لکڑتے تازی کتے
ایہہ کچیاں کدھاں تے ڈھیر پھو دے
ایہہ داندیشن تے تھاٹی آلا
دھیان والگی
حبیب منڈا کراہ تے بیٹھا

گراں دے گاہٹے
شرنہہ دے بوٹے
پھلاہ دے جنگل
دھریک لگر
تے لکرے اُتے کوئیل کوکے
چنڈوہر بولے
ایہہ پکے کوٹھے، ایہہ پکیاں گلیاں
مسیت پکی تے پیڈے لینٹر
سڑک دے وے، موبیل سکنل
گراں چ واڑے گتے نیں کتھو

گراں دے گاہٹے
نیں کچے کوٹھے
تے ڈھوک ڈھلے!

آدھ آدھ چیتر

آدھ آدھ چیترے
رت بھنیں اگلی
وس وس بدلاں
مچ مچ کنگاں
کھڑ کھڑ سرپوں
تند تند نسری
کھنڈ کھنڈ کھیلے
مار مار ساولاں
لچ لچ ٹاٹیاں

گڈھ گڈھ دُسیاں
پُرے دیاں جھکھڑاں
پاپا کھڑاں
سَمے دیاں چڑیاں
رکھ رکھ آئلے
دینوں دی بھمیرڑی
لگھ لگھ نیڑیوں

نگھے نگھے جُنیو
لاہ لاہ بھگلاں
لہہ لہہ پاڑیو
ڈھل ڈھل ککراں
جم جم مھو کڑی
ودھ ودھ کھری
چرٹھ چرٹھ بیوں
بُن بُن سپئی
لہہ لہہ دِنِدیو
پھل خشبوتی دے
سنگھ سنگھ پکھو آں
بہہ بہہ پملاں
گاگا ڈھولنڑیں

وَنِي

جس مَن دیاں گڈیاں سیتیاں
جس مَن دے پلنگ سوہائے
جس بھگلی وچو آکھیا
میرا بھیت نہ بچیں مائے
جس وَنِي تے پائیاں لعنتاں
جس آکھیا جگتا ٹھاہر
جس دِلو نہ کھسم قبولیا
جس دے آتے وسیا قاہر

او کھری وانگ پکھیرواں
او کدی نہ بی رکھیل
اوہدے نانویں لگیاں تہمتاں
اوہدے مٹھے کوہڑ متھیل
او آتھر ! سیک ہواڑھ دی
جوں سولاں پوے تریل
جوں کچی سریوں نسرے
جوں پھٹے کنک کتیل
یا کھدری چپ چپترمی
یا من دا روگ پتیل

اُہدا حُسن سیونکاں چٹیا
او نہوں نہوں کھادی گئی
اوہدی پیری بجھیاں رسماں
او گڑھی تراڈی گئی

تُوں سورج ایں

تُوں سورج ایں تینوں کیہ دسیے
اسیں ایہ کیہ سوچدے رہندے آں

کیوں نیندر نہیں پیندی راتاں نوں
کیوں شوق اے تارے ویکھن دا
ساڈے سرتے لکھاں مصیبتاں نیں
سانوں ڈُونگیاں مرضاں لگیاں نیں
ساڈے دل وچ سکاں پیار دیاں
کجھ اندرو سڑ کے سواہ بٹ گئے
کجھ تیتیاں واواں باہر دیاں
ساڈی اکھ نہیں لگدی چر تائیں
سانوں خورے کیہ کیہ رولے نیں
اکھیاں وچ نہیرے رہندے نیں

ہوٹھاں تے چپ دے تروپے نیں
ساڈے پیار دے بندھن ٹٹے نیں
ساڈے پھل کتاباں چ سکے نیں

توں سورج ایں تینوں کیہ دسیے
اسیں ایہ کیہ سوچدے رہندے آں

توں دکھ دے درد نوں کیہ جائے
توں چرکا جاگ کے آوندا ایں
تینوں سکھ دی نیندر پیندی اے
سانوں سکھ دی نیندر پیندی نتیں
ٹڈ تکیا اے کدی آ کے تے
ساڈے گھر دیاں کچیاں کندھاں تے
پتے نھیرے راج کریندے نیں

توں سورج ایں تینوں کیہ دسیے
اسیں ایہ کیہ سوچدے رہندے آں

اے ٹھڈیاں تپیاں لوآں دی
اے سدھ ناہی گئی خشبوآں دی
اے ساؤل پیلک ماری سی
اے پتری کچی دھاری سی

اے بھید ناہے سمجھے پھلاں دے
اے مونہہ ناہے کھلے گلاں دے
بے مہر ہواواں دیں دیاں
ساڈی پتی پتی رول گتیاں
ساڈے رنگ تے روپ سواہ بٹ گئے
ساڈے سر تے دُھپاں بول گتیاں

توں سورج این تینوں کیہ دسے
اسیں ایہ کیہ سوچدے رہندے آں

اسیں بہہ کے پنڈ دیاں لوکاں وچ
کیویں کوڑ پساں پساں دے آں
ساڈا اندرو جی کباب ہویا
اسیں اپنا درد نکاوٹ لئی
اُنجے ہسدے کھیڈدے رہندے آں

تویں سورج این تینوں کیہ دسیے
اسیں ایہ کیہ سوچدے رہندے آں

ساڈے دل دی لکھی تختی تے
اسیں جگ دے چکڑے ملے گئے

ساڈے تقطے بے ترتیب ہو گئے
 ساڈے حرفاں وچ پے رلے گئے
 تینوں اگ دیا بھانجھڑا کیہ دسیے
 ساڈے کیویں زور تروڑے گئے
 اسیں دروراں سنگ دھرکیندے رہے
 ساڈے ہتھ تے پیر مروڑے گئے
 وہندے دریا دیاں چھلاں وچ
 ساڈے کیہ کیہ سُننے روہڑے گئے
 ساڈے کولو پینڈے کھنچے ناہہ
 ساڈے رُخ کجھ اِنج دے موڑے گئے
 ہر پاسیو نکھ پرتاوندے رہے
 ہر پاسیو ہٹکے ہوڑے گئے
 اسیں مارے خوف دے چُپ ہو گئے
 اسیں ریت پریت دے بدھے رہے
 ساڈے ہوٹھ تے مونہہ لٹیندے رہے
 اسیں جھ دے تلے دبے رہے
 اساں پہلی بولی بولن دے
 جو دُکھڑے جالے بھلے ناہہ
 اسیں مارے جھولیاں جھکھڑاں دے
 کدی سکھ دے جھولے جھلے ناہہ
 اسیں اِنج دے پتھر دل ہو گئے
 اسیں ٹڈے ٹٹ گئے گلے ناہہ

ساڈی جھ دے چھالے پھسدے رہے
ساڈی چُپ دے جندے کھلے ناہہ
سے جتن کیتے زندگی نیں
ساڈے دل چو ہوکاں اٹھیاں ناہہ
ساڈے سرتے آنر بھکھدے رہے
ساڈے نیل تے ندیاں سکلیاں ناہہ
ساڈے دھرتی پیر نپندی رہتی
ساڈے روکیاں لتاں رکیاں ناہہ
ساڈی گل نہ منیں اکھیاں نیں
ساڈے دل دیاں اڑیاں ٹٹیاں ناہہ
سانوں نگرے واج سترپندی رہتی
ساڈے وہم دلیلاں نکلیاں ناہہ

توں سورج این تینوں کیہ دسیے
اسیں ایہ کیہ سوچدے رہندے آں

اسیں تڑدے راہو گراہ پے گئے
ساڈے سر پرچھانویں نھیرے دے
سانوں کو نہ لگدی تارے دی
ساڈے سرتے بدل گجے نیں
ہن تیرے پیار دلا سے وی
سانوں مول نہ چنگے لگدے نیں

توں جھٹ وچ چیریں فلکاں نوں
تیرے پل وچ پنڈے نڈے نیں
اسیں لوک مسافر دھرتی دے
ساڈی اکھیو منزل اوجھڑاے
سانوں میل دے پتھر دسدے نیں
اسیں ٹردے ٹردے تھک پئے آں
ساڈے دکھ دے پنڈے نڈے نیں

توں سورج این تینوں کیہ دسیے
اسیں ایہ کیہ سوچدے رہندے آں

ساڈے دکھ کئی ڈردیاں چکدا نیں
ساڈے دکھ کجھ انج دے بھارے نیں
جدوں درد کہانڑی لکھدے آں
ساڈے ہتھ وچ کاغذ روندے نیں
نالے سیاہی دے سوتر سکدے نیں
دل ڈب ڈب جاندے اکھراں دے
ہانہہ لہہ لہہ جاندے سطران دے
ساڈے ہتھیں قلمناں چکدیاں
جئے وچ فکراں کھولدیاں
مُونہاں تے بُورا پنڈا اے

تینوں کیہ دسیے اندرو اندری
 سانوں کیہڑا غم پیا کھیندا اے
 دکھ پک ہووے تے دسیے وی
 کیہ دسیے روگ جاتی دے
 سے غم نیں ساڈی جندڑی نوں
 گنڑیے تے گنتر ہوندی نہیں
 ماہ پوہ دیاں وسدیاں راتاں وچ
 ساڈے ڈیرے لگیاں راہواں تے
 ساڈے گھر وچ روٹی پکدی نہیں
 ساڈے تن تے لیڑے فکراں دے
 ساڈے پیریں جتیاں غم دیاں
 سانوں لگ پئی مارے ڈھوکاں دی
 ساڈے سر تے چادر سوچاں دی
 سے غم نیں ساڈی جندڑی نوں
 گنڑیے تے گنتر ہوندی نہیں

کدی بہہ کے کھلیاں امبراں تو
 ساڈے ویہڑے قدم رکھ تے سہی
 بے مہریا دُورو لنگھدا ہیں
 توں نیڑے ہو کے تک تے سہی
 جدوں خاص نماشاں پے جاوٹ

توں ساڈے گھر دے بُہے تے
کدی آ کے چا آواز کریں
ساڈی وحشت تو تر بھکٹا نہیں
میں گھر دا بُہا کھولاں گا
تینوں نھیرے دے وچ دِسٹا نہیں

۲۶ جون ۱۹۹۴

چن دی مٹی

(توقیر رضا دے ناں)

چن دی مٹی تے کدی نہیں اُگے
امب دے بوٹے، ساویاں مرچاں
روڈی کنگ، جماہہ داساگ
وِٹریں دے پتر، نسری کھکھڑی
موہرا اثنا، مینٹریں پللیاں
ساواہر مل ! تے دھمیاں دے کوڑے پی

چن دی دھرت تے کدی نہیں گھلی
چڑھدے پاسیوں پُرے دی وا
چن دی مٹی چو کدی نہیں چُڑے
راوی، سٹلیج، دریاے نیل
چن تے آکے کدی نہیں وِسے

چٹے بدل، کالیاں ہاٹھاں
ہاٹھاں اُتے کدی نہیں پیناں
رنگ برنگیاں پینگھاں

چن دی مٹی چو کدی نہیں اُٹھی
مٹی دی خشبو
چن دے پریت اُتے بڈھری
کدی نہیں چر خاکتیا

گوہڑے، ترنجاں، پُھٹیاں اوتھے
کدی نہیں لوڑے پیناں
چن تے کدی نہیں پئی وسا کھی
کدی نہیں لوہیاں سڑیاں

کدی نہیں ماہ دیاں رتاں پھریاں
کدی نہیں چڑھدے چیترا!
کدی نہیں سری دی اکھڑیاں اندر
بہہ کے پکھڑیاں سونیاں
کدی نہیں گڈیاں ہارن مارے

کدی نہیں دل تڑپکے
کدی نہیں چمنیاں دھوئیں چھوڑے
کدی نہیں دھنداں پتیاں

شکر دوپہریں تپتیاں تپہراں
کدی نہیں لنگ جھلوتی
کدی نہیں جے لکر اوتھے
(سُون سکیسر آلیاں واواں)
کدی نہیں جٹے ٹھارے

چن تے کدی نہیں پہاڑ کھٹیتے
کدی نہیں سرٹکاں بتیاں
چن دے موہڈیاں اُتے مشیناں
کدی نئی گدھوے پائے

چن تے کدی نہیں بٹے ترحدے
کدی نہیں لگیاں بتیاں
کدی نہیں پچھلی راتیں آکے
جہازاں بمب وگائے
چن دی مٹی کدی نہیں کنیں دے قرضے تلے آئی

چن دیاں ناڑاں وچو کسے، کدی نہیں خون نچوڑے
آئی ایم ایف دیاں چن دے اُتے کدی نہیں لگیاں مہراں
چن تے لیکاں ٹپ کے فوجیاں کدی نہیں ٹھڈے مارے
تھاؤں تھائیں سپیکر اوتھے، کدی نہیں سروچ لُتھے

(زَمی دے پاٹی نوں گھدرا کے
چن تے جاوُن آیا شالا
تینڈے ہتھو! چن دے مونہہ تے
کدی نہ پوُن جھریٹاں!)

اوکرے

گوڑ اکھراں دے اوکرے تاریخ ساڈی
آتے اوکرے وی سیلاں دیاں کالکاں دے
کدی سونے دا پاٹی وی ترونکیے تے
کالے اکھر سنہرے نئیں ہو سگدے

گوڑ اکھراں دے اوکرے تاریخ ساڈی

اُوبا ہتھ اُٹھے ساڈی دھرتی تے
جیہڑے بتاں دیاں گناں وچو مُکیاں تے
رہے نئے وچو نتھلیاں کھوہٹے تائیں
اُوبا رناں دیاں لبھّاں وچ رُدھے ہوئے ہتھ
تاج محلاں دیاں کدھاں نوں اسار دے رہے

گوڑ اکھراں دے اوکرے تاریخ ساڈی

گھوڑی پالاں دیاں پتراں دیاں پتراں نوں
لجھے بنگلے تے بھونیں سرکار ولوں
فیر پنڈاں دے پنڈ لتاڑ کے دی
تس بُجھی نہ انہانیاں اکھیاں چو
بھگھ نکلی نہ کدی چوہدھرمیاں دی

گوڑ اکھراں دے اوکرے تاریخ ساڈی

ساڈی دھرت پٹینچو کٹکاں دی
پرت ماری اے ایسی باہریاں نیں
دھر پیو جے لاڈ مکاڑے دا
ترے چوکیاں گٹھاں دے بھیڑ پا کے
شہ دیندا وے ظالماں تے غاصباں نوں

گوڑ اکھراں دے اوکرے تاریخ ساڈی

(ہیرو لکھے جے حملہ آوراں نوں
اوس قلمے دی سیس نوں بھاہ لائیے)

ساڈا کم سی چچے دیاں پربتیاں نون
پا کے واگلے بھکھے ہونے سورجاں دے
کھلے مونہے اُتے انڑیاں بھار رکھٹا
روک چھوڑنا ڈھلکدیاں برفاں نون
سیاہ چین دیاں اُچیاں پہاڑاں تے
لاگے وسدی تاریاں دے قوم ساڈی

گوڑ اکھراں دے اوکرے تاریخ ساڈی

بُھلیکھا

رات ادھواٹری
لَو دے اجھولڑے
چن جیویں داتری
گھوہ موہ چانٹی
چھائیں مائیں مکھڑے
موئیں دوئیں مِتراں
نین پئے سِکدے

ہٹھ ہٹھ ماہلے

ہٹھ ہٹھ ماہلے
گڈیاں کھٹاہلے
اچی اچی سرگیں
تاریاں دی لوئی تے
ہوٹھیاں دے پینڈڑے

جھگو آلا لائڑاں
گج گج لیکے
مٹڑاں دیاں توڑیاں
لختاں دے بھاڑے
موری آلا پیسہ
نھیریاں دے بیلڑے
گڈڑی ہوانکدی

بیز گھٹی موسماں
دلِ پیا خوفدا
مینہاں دیاں سَمیاں
ولہ پھلیاٹیاں
بھورا بھورا ساکلی
ڈھنگراں تو کھوہ کھوہ
ہتھ گئے ولو ہندرے

ہٹھ ہٹھ ماہے
گڈیاں کھٹاہے

اڑانگ

گڈی گڈا پٹیا
وس مینہاں چٹیا

گڈا گڈی لونی تے
وس مینہاں چھوئی تے

سکیاں بھوڑیاں تے
سک گئے ڈھمک وے
کال یسا سا ولاں دا
کنڈ ہوتیاں زمیاں تے
بجھ گئی کھلی پڑی
ہاٹھاں چو اڑانگ تیرا
بنک بھرے پاٹیاں دے
ویٹ ویٹ زمیاں تے
بنائنا، جوہی جوہی

نکے نکے کھلبے تے
چھیڑ چگے ہرناں دا
سے دے کھلا تڑے تے
نکے نکے پھل پوٹ
بیاں چو مونہہ دیہن
دب سلوں ناڑ کے
بلو آں دی تس بچھے
سہمکی دے مونہیں وچ
تتلی دے پراں اُتے
وس مینہاں چٹیا

گڈی گڈا پٹیا

روڑا

سہک سہک تسیاں
جیٹھ ہاڑھ سَمیاں
سُک سُک ٹاٹیاں
ڈَھہہ ڈَھہہ پتراں
کھہہ کھہہ ڈَھپڑی
لُون لُون چہڑی
تھل بھور بھوکدے
سُکیاں وُلوٹیاں
اکھیاں جھلوٹھیاں
چیک چیک بنڈیاں

امبران نون چکيا
سک سک پاڻياں
بولياں ٿيهر ياں

(پک دن اتھرو
سجری تريل دا
سُلوواں تو ہريا
وَس پياں رحمتاں)

ویلیو کو یلیو

ویلیو کو یلیو
چت پتیاں فداں

ویلیو کو یلیو
اکھ میری اگھڑی

ویلیو کو یلیو
کالے نون گال گال

ویلیو کو یلیو
ساڑ ساڑ اکھیاں

ویلیو کو یلیو
رات دے ایندرے

وہلیو کوہلیو
کنڈی میری کھرکی

وہلیو کوہلیو
بوہے دھکے جھکھڑاں

وہلیاں کوہلیاں
سجٹاں دے آٹ دے

وہلیاں کوہلیاں
پاتے نیں بھلیکھڑے

مونہہ پئی دُنیا

(۱)

ویکھ ویکھ نیڑپوں
پا پا اُونسیاں
ٹور ٹور متراں
پے پے غَشیاں
ڈوبل ڈوبل آتھروں
پال پال سدھراں
سانجھ سانجھ رکھیاں

کر کر گتلاں
کھول کھول میڈھیاں
مانجھ مانجھ تھالیاں
رکھ رکھ کانسائیں
گھول گھول بیٹیاں
دے دے گلوڑیاں

لِتِ لِتِ تَلْتِ
مِل مِل وَطِیَاں

کپ کپ پینڈڑے
چیر چیر ندیاں
پُن پُن پاٹیاں
بھر بھر گاگراں
لالا کچھڑے
ساہ ست سکیا
ویکھ ویکھ سفنے
ساڑ ساڑ نندراں

مُونہ پئی دُنیا

(۲)

مُونہ پئی دُنیا

جھپ جھپ نھیریاں

تک تک تاریاں

سک سک نیندراں

بال بال دیویاں

ٹھار ٹھار سَمیاں

اٹھ پاہر صدیاں

سوہ ساہ دلڑی

مَر مَر جوندیاں

نِت نِت چندڑی

ٹنگ ٹنگ سولیاں

مُونہ پئی دُنیا

(۳)

مُونہ پئی دُنیا

کپ کپ ناڑ کے
گھر گھر قلماں
لکھ لکھ تختی
ڈھہہ ڈھہہ ٹھمکے
چھک چھک حاشیے
تل تل پوچڑے
پاپا او کرے
جوڑ جوڑ اکھراں
ٹھپ ٹھپ پھوہڑیاں
کج کج بستے
سامھ سامھ کاپیاں
دھو دھو وردی
بن بن افسر
کر کر لگھیاں
ویکھ ویکھ سُنفنے!
مُونہ پئی دُنیا

(۴)

مُونہ پئی دُنیا

چھوڑ چھوڑ وطنائاں

چا چا بکسے

بہہ بہہ ٹانگیاں

نپ نپ گڈیاں

ٹوہ ٹوہ رستے

وَنج وَنج ٹیشنناں

کھا کھا دھکڑے

لبھ لبھ نوکری

سُن سُن جھنکاں

مُڑمُڑ وطنائاں

آ آ چیتڑے

بہہ پردہ لسیوں

پا پا چٹھیاں

دے دے تَرلے

کر کر زارِیاں

مُونہ پئی دُنیا

(۵)

مُونہہ پئی دُنیا

کھا کھا چھمکاں
مار مار نوندر اں
چھل چھل چھڑی
پا پا سنگلاں
بھہ بھہ پوکھڑی
لاہ لاہ لہرے
بھن بھن ڈکرے
جَر جَر تاڑ کے
لہو لہو اکھیاں
جَم جَم لکراں
سہہ سہہ سوکڑاں
جال جال اوکڑاں

گپ گپ آندراں
کوہ کوہ کالج
آنج آنج گالیا

مُونہہ پئی دُنیا

(۶)

مُونہ پتی دُنیا

بھٹ پھٹ ز میوں

لہ لہ عرشوں

جُوہی جُوہی بھوئیں تے

بھیں بھیں ننگیاں

کٹ کٹ کھجلاں

وڑ وڑ گھرہیاں

کھوہ کھوہ پتراں

کچ کچ شراں

کل ول اکھیاں

دور بھور گنگیاں

کر کر شارتاں

سکھ سکھ بولیاں

اڑ اڑ اکھراں

لیکیاں، پلکیاں

جوڑ پئے سطران

ہو ہو وَلٹی
بَن بَن سامیاں
پا پا کو ٹھڑے
ٹھوک ٹھوک ٹھوہنڑیاں
چھت چھت پکھلاں
چھوڑ چھوڑ گلیاں
بہہ بہہ بھونگراں

لا لا بوہڑیاں
جُت جُت جوگاں
کھٹ کھٹ بنھیاں
واہ واہ زمیاں
گڈھ گڈھ کٹکاں
پال پال گھوڑیاں
لَد لَد جنساں

لا لا منڈیاں
سکھ سکھ پینترے
بَن بَن دھنترے
چھاپ چھاپ روکڑے

کپ کپ ٹاہلیاں
وچ وچ لکڑی
گھن گھن ویناں
دھوں دھوں پھیپھڑے
بال بال گوندریں
تاتا بھٹییاں
نس نس گاہندھری

مُونہ پئی دُنیا

(۷)

مُونہ پئی دُنیا

لا لاکڑیاں
نپ نپ پکھڑوں
کھیڈ کھیڈ رڈیاں
بنجہ بنجہ شرطاں
جت جت بازیاں

بھن بھن آکڑاں
وَل وَل شملے
چرٹھ چرٹھ گھوڑیاں
سیدھ سیدھ نیزیاں
پٹ پٹ کلیاں

کٹ کٹ ڈھولکاں
گا گا جگٹی

پا پا بھنگڑے
بہہ بہہ ڈاریاں
چا چا قسماں
لا لا لچیاں
ویکھ ویکھ خطیاں
بھال بھال ساہیاں
مار مار بانگرے
چھوڑ چھوڑ کتیاں
پا پا راہیاں
رکھ رکھ جلسے
جوڑ جوڑ بلداں
مار مار گولٹے
چھک چھک پٹریاں
دھن دھن جگرے
داند ہستالیے
مُونہ پتی دُنیا

(۸)

مُونہ پئی دُنیا

پار دریا تو
لتھیاں نیں بیڑیاں
بھر بھر ریغلاں
فوجیاں دے دستے
ازلاں تو ہاڑے
ویکھدے نہ چاکھدے
نپ کے بلونگڑے
گیٹیاں چباوندے
فصلاں لتاڑدے
موزیاں دی دھرتی
بولدے نہ چالدے
اگے اگے نسدے
گھوڑ پال اوترے

مُونہ پئی دُنیا

؟

آگیاں لگیاں کھوہ کھیندن؟
جھکھڑ گھنیاں دیوے بلین؟
موتے آگے ہٹھ کھلونا؟
کانگاں آگے بن بھیندن؟

آکھر دتیاں دھرت پیندی؟
لکیناں، چھیناں ننگ گچیندا؟

گلاں سُنڑیاں پوری پوندی؟

سوچ کئی اوپری

سوچ کئی اوپری
سُستی ہوئی دیہاڑوی
بگھی بگھی دیگری
تپیاں تندوریاں
جاگ پئی اوتری
سوچ کئی اوپری

دھوویاں دے نال نال
کھا کے ولاکڑے
دلے نون دھو آنکھدی
سوچ کئی اوپری

سینے وچو اگھدی
مغزے چو پھٹدی

دلے دی ہواڑھ چو
نکی نکی دھندی
متھے اُتے بھڑی
وینہاں وچ وہتی ہوئی
بٹ بٹ اتھرو
اکھیاں چو وگدی
سوچ کئی اوپری

کڈھ کڈھ دندیاں
وٹ وٹ چسیاں
دھوت موت مچھری
بھو شاہ کالڑی
بٹ کے ڈراوٹی
کھہہ کھہہ نیڑیوں
گھور گھور ویکھدی
سوچ کئی اوپری

منجی دی پواندیو
پاپا چو ہنڈیاں
مار مار آرکاں

بھن بھن پاسڑے

منجی دی سیر اندیو
دے کے بھواٹی
مُونے بھار سندی
سوچ گئی اوپری

جُتے دیاں آندراں
بانہ تے ولیٹھ کے
کولواں تے چاڑھ کے
دکھاں دی پرات چ
لہو ساڈا پیڑ کے
کالے نون پیڑ دی
چتھیاں نون اکھدی
سے دیاں سولیاں تے
جُونڑ کیہڑا سوکھڑا

پُھٹی

سِر سِر اچّی پُھٹی ودھی
ودھ وده ہو گئی جھنگ
مسکیناں دی بالی اپٹا
کج نہ سکی ننگ

نازک جیٹی

سرتے بھتتا
ہتھ وچ لسی
نازک جیٹی
دھپاں چٹی
ہرکتیں تکی
تیل تیل گھاہ دا چنڑوی
بہہ کے جگ دیاں گلاں سُنڑوی
جہدی ساہندی
ولیں آنکڑ
وڈھی وریلی
جے نال و لھیٹی راہندی
گوریاں اکھیں
بگا رنگ تے کالیاں زلفاں

تیاں تیراں آن جھلونی
بھوٹھی کیتی

پیراں وچ پھٹاڑاں پائیاں
نکھرے اتے مٹی نلی
سیٹیاں اوہدی اکھ چنگھاری
جھکھڑاں اوہدی چٹی لاہی
گنڈیاں اوہدا چولا چھکھیا
وڈھیاں منگاں پیراں دارو پائے کڑو لے
نازک جٹی گھا برگھا بر
اورک مونہیں پر نے ڈھٹی
عشق کریندی نال شزادے
کیہ ٹھریا سی جتے کھوہنڑیں
کیہ تک بھلی
تحت تے بہندی عیش کریندی
عقلو تھوڑی، بیٹیاں رلی

بھیرا ٹھکرک عشق دا جیے!
کئی تیں جنیاں، پیرو تھڑیاں
ول ناہہ کھڑیاں

گیت

تیرے کھوہ تے ماہی کپڑے میں دھوواں
توں کھوہ تے باہویں میں کول بوہواں

آتیاں بہاراں، پھٹیاں دھریکاں
ونجے نہ آوے، ماہی نہ ویکھاں
اوہ کھوہ تے آوے وت گھر میں ونجاں

سدھراں دی ڈمھٹی، پیڑاں دی چاکی
درداں دے اولو، فلراں دی گادھی
ہنجواں دے دھوتے چیرے پیڑاں

پے پے کے پائی، چھک چھک کے بوکے
دلڑی دے نازک سچ گئے نیں ورقے
واواں دی لکھڑی پوتھی پھرولاں

لاہ لاه کے ساول ، پُٹ پُٹ کے جالے
اکھیاں چو نترے ، تیرے خیال اے
بھر بھر کے گاگر، پانی نُوں جھولاں

تیرے کھوہ تے ماہی کپڑے میں دھوواں
نُوں کھوہ تے باہویں میں کول بوہواں

ہاڑا

ہن تے تیریاں یاداں نالے
جھوٹے موٹھے وعدے تیرے
میرے بوبے اُتے آکے
دستک دیندے پھر دے نیں جوں
میرے گھر وچ عیداں آوٹ
تیرے مر گئے بیار دی سجنناں
غم دی پھوہڑی جتی پے جاوے
ہن تے سورج مار کے نکلی
میرے گھر دے پچھلے پاسیوں
جیویں چپ چپ لنگھدا جاوے
ہن تے رات وی زلفاں کھول کے
پچھلے پہر نوں !

اپنے سمجھے زیور لہ کے
اسماناں دے اُتے رکھ کے
کالیاں شاہ جنیاں ہانٹھاں لے کے
میرے ہرتے آگجی اے

ہائے جے تُوں کدی آجاویں تے
دھرتی ساری!
پُھل دے نازک گاہنے پا کے
اپنے آپ نوں ہار سنگھار کے
سوہلاں سال دی ووہٹی بٹ کے
ہتھاں اُتے رنگ سجا کے
بدلاں نوں سبھالا پا کے
واواں دے سنگ کھیڈن لگ جئے

ہائے جے تُوں کدی آجاویں تے
رات نوں ستا ہو یا سورج
اسماناں نوں لگا چھڈ کے
دن دے سب تھکیڑے بھل کے
تاریاں دی ایس بھیر چوں لنگھ کے

او کنڑاں ، سو کنڑاں جردیاں ہویاں
میرا آمہمان بٹے چا!

ہائے جے تُوں کدی آجاوین تے
سارے جگ دے سوہنے پکھڑوں
نازک نازک پراں دا ہک
تنبوتاں کے
کھلے کھلوتے ہی رہ جاؤں
ہائے جے تُوں کدی آجاوین تے
وچھڑیا ہویا سکھ او میرا
جیہڑا میں توں شام سویرے
رُسیا رُسیا پھر دا اے جوں
میرے دل دے بُوہے کھول کے
آنھے گھور اندھیرے اندر
جُتے اُتے چانٹ پا کے
ساڈا آمہمان بٹے چا

ہن تے تیریاں یاداں نالے
جھوٹے موٹھے وعدے تیرے

اجوکی ہیر

اوس وارث شاہ دی کیہ لکھیا
گیا ادھ وچ چھوڑ کھائی نوں
اساں ہیر پروئی پک مصرع وچ
سب گاہٹے پائے ملکاٹی نوں

پیلے تلے

پپلا وے توں ڈھیر پُراٹا محرم کُل گراویں دا
بَہ وی تیری ہائی پھائی، تھیوں وی تیرے نانویں دا
بابے ”ہستے“ دا توں واقف، جاڑوں ”چکو کرنے“ دا
پپلا توں گواہ ایں پورے پنڈ دے جوٹے مرنے دا

بَہجاں چڑھدیاں تکیاں ہوسن پپلا توں وی شوقاں نال
لڈیاں دے وچ رلیا ہوسیں، توں وی پنڈ دیاں لوکاں نال

گڑیاں بھری گھڑولی ہوسی تیرے تھلے چاہواں دی
سہرے گا گا لتھی ہوسی، سدھر بھینٹاں ماواں دی
باراں سینگھی کھینڈ دے ہوسن، گھبرو تیریاں پڑیاں تے
تد وی کیتی اے گوڑ وے پپلا کدی گلاں کھریاں تے
پپلا دس ناں کدھر گئی اے واج او بھوکیاں ٹلیاں دی
ہالی نال ای لے کے ٹر گئے رونق ساڈیاں گلیاں دی

وین سُنڑیے ہوسن تینوں چیکاں ، ہوکیاں ہانواں دے
جوندے مڑ کے آئے نہ ہوسن پتر رنڈیاں مانواں دے

اچی پیشیں قتل ہویا گھرو تیری چھانویں تے
اُو ہک چیک وی لکھی پتی اے اے تیکر ہانویں تے
کل نمازی ٹیکاں لا کے بیٹھے رہے مسیتی نال
تکدے رہے مقتول نوں کسدا لتے رہے پلیتی نال

پپلا گل فقیرنی آلی کھول کے دس نا لوکاں نوں
کس دے ہتھو لئی گئی سی بول کے دس نا لوکاں نوں
فجریں لمبرداراں، ممبراں کیکن گل سنبھالی سی
کل گراں سی سوٹے آلا اُوہا ہتھو خالی سی

پپلا پینگھاں تیرے نالو کدوں رشتے توڑے نیں
بہنیں غوطے دے کے ساڈے تازو کتھے بوڑے نیں
کیوں کویلاں تیرے اتو اپٹے ڈیرے چائے نیں
کیں کانواں دے آملٹے پپلا وٹے مار کے ڈھائے نیں
پپلا تیرے نڈھے نالو کچی کھری کدھر گئی
رانجھو دی مجھ پیراں تلے دے کے مری کدھر گئی

پپلا پگاں چادراں آلے حقے لے کے کدھر گئے؟
بے فکری دے پلے بندے ، سوچی پے کے کدھر گئے؟

پپلا وے تُوں واج سُڑی ایس کدی ایس مسیتی چو
وَنڈو حال تیماں تائیں نکلو باہر پلیتی چو
پپلا وے تُوں واج سُڑی ایس کدی اوس مسیتی چو
پاک علی نُوں حق تے منو وے کڈھو نیتی چو
پپلا تیرے تلے تے سڑے جھنڈے غازی دے
تُوں وی تے کجھ پھول نا پپلا پچھلے قصے ماضی دے

کیس حویلی پا کے تینوں کڈھو اندر کیتا وے ؟
کس نیں ضدان لا کے تینڈا سوہنٹا جوہن سیتا وے ؟

تیرے تلو لنگھن کدی گھوڑے حملہ آوراں دے
داہڑے کتوں کتوں آ کے کتے حملہ آوراں دے
دھرتی کھسٹ آتے سن اوتے بھپلاں ، ڈوماں لسیاں دی
پپلا کنیں ناہے ڈکے اگو رستے حملہ آوراں دے
پپلا آج وی روہڑے تے گراٹ پیا وے لوکاں دا
بنگلہ نتیں مہاراج دا ڈٹھا ، بلہ رڑھیا ڈھوکاں دا

پپلا تیرے تلے پئی اے ، جاں پنچیت وڈیرے دی
تیرے اُتے ای ٹنگی گئی اے ، عزت لُٹے میہرے دی

دھرنگا

تخت دھرنگا !
حصے برکھے پورے پورے پچھے
ہک گتا جے کھا کے ہٹے
لکھ گتورے پچھے

بھوہ

میں گدوں ہل نہ جو ترے
میں کدوں بھونیں نہ واہی

میں رتیں کٹکاں بیچیاں
میں گڈے ڈھیر کماڈ

میں ادھی راتیں اٹھ کے
باگاں نون پانی لائے

میں بھجھ بھجھ گوبا میلیا
مینڈے ہو گئے ہتھ پلپت

مینڈے اُتے مُوتر وِٹیا
مینوں ڈاہدی آئی بھرمات

مینڈے پیریں کھلے گھاسویں
مینڈے سرتے ادھی لیر

میں وَل وَل جھمی ساکلی
مینڈی اکھیں پے گیا بُور

مینڈی سونڑیں وچ کھلاڑا
مینڈی ہاڑھی وچ بھٹاک

میں ہتھیں ککھاں کپیاں
میں دھپیں گاہے گاہ

مینڈے دانے لے گئے آڑھتی
مینڈے پلے رہ گیا بھوہ

دھن ۸۴

دھن دھرتی اے ماں اساڈا

دھن دھرتی اے ماں

کئی نہ بچھے بچھارتِ اسدی گنجھل دھار اکھاں

دھن دھرتی اے ماں اساڈا

دھن دھرتی اے ماں

عابد جعفری، شاہ حیدر * تے باغ کمال دی دھرتی

بابے شاہ مرادے سب تو پہلے غزل ورتی

مرزا صاحبان لکھن آ لے پیلو پئے اکھواں

دھن دھرتی اے ماں اساڈا دھن دھرتی اے ماں

بابا پیلو مہرو و سدا، ساڈا پنڈ ہستال
بے اُتے بنا، رے کھتر کھترے نال
پیلو دے پڑ پوتے ساڈی جوہی وچ مال چگان

دھن دھرتی اے ماں اساڈا دھن دھرتی اے ماں

شاہ چراغ تے شاہ شرف نیں انج دے ڈوہڑے لکھے
راج وی لوکی گا گا نچن، ماسیے مٹھے مٹھے
کچھڑا لاکے گھڑا و جیندیاں جیاں ڈھولے گاں

دھن دھرتی اے ماں اساڈا دھن دھرتی اے ماں

سیف ملوک نوں ملن آئیاں کوہ قاف چو پریاں
جہلم تے چکوال نیں بکو، بکو بھاجو وریاں
میاں محمد بخش نیں ورتی دھنی ٹھیٹھ زبان

دھن دھرتی اے ماں اساڈا دھن دھرتی اے ماں

سُون سکیسر آلیاں واواں، کلر کھار دے باگ
موراں دارو تگدے رہوئیے لہندا رَوے وِراگ
راج کٹاس چو شو دے اتھر و اج وی وگدے جاٹ

دھن دھرتی اے ماٹ اساڈا دھن دھرتی اے ماٹ

چو دھری حَشْت خان دے پیرے امرتسر تو آئے
دھن ۸۴ آ لے جٹاں سَنگھئے بُوٹے لائے
سجے ویرسرا نیکی، کھجے! میت پٹھواری راہٹ

دھن دھرتی اے ماٹ اساڈا دھن دھرتی اے ماٹ

سے کوہاں دا پنڈھ اے وت وی تن من ورتی بگو
دھن کہون تے امرتسر دی رام کہاٹی بگو
کیں راوی نوں وچو کیا، بٹ بٹ کے ترکھاٹ

دھن دھرتی اے ماٹ اساڈا دھن دھرتی اے ماٹ

البیرونی ایتھو بہہ کے ساری زمی کچھی
سدھے پدھرے کیتے ایتھو ٹبے، ٹیلے، گتسی
کجھ نہ ڈھیووس سکندر اعظم لالا گیا تراٹ

دھن دھرتی اے ماٹ اسادا دھن دھرتی اے ماٹ

دھنی آلے گھوڑے رکھدے نالے رکھدے گائیں
سمدھے گھدے بنڑدے جنڑدے پچھلی عمرے تائیں
سر پسر یاں کھرلی پیندے کھلے رکھدے تھاٹ

دھن دھرتی اے ماٹ اسادا دھن دھرتی اے ماٹ

داند دھریمماں جلسہ وگیا، یاوت وگیا جھلا
پالی وچو ہوندی رہ گئی ہلا ہلا ہلا
*روس تے جرمن کن ہلا کے بندے گنڑدے جاٹ

دھن دھرتی اے ماٹ اسادا دھن دھرتی اے ماٹ

ہا سے ٹھٹھے، گلاں کر دیا طوطا مینگن آلا
تھوہا مرید ہستال سُنریدا نالے آل دوالا
بلیں بہہ کے کھڑ کھڑ ہسے کرنل محمد خان *

دھن دھرتی اے ماں اساڈا دھن دھرتی اے ماں

یار حیدر * تے ویردثر * جیکن غزل آکھی
کچی شاعری گئی نلاری پگی آن و ساکھی
دھن دھرتی دے وارث دوہویں ساڈا ماں تراں

دھن دھرتی اے ماں اساڈا دھن دھرتی اے ماں

اگھر پئی وت ہس مٹی چوہک نوبیں آواز
نثری نظماں دا کیتا توقیر رضا آغاز
پیو استاد شبیر حیدر جئے فن دے قدردان

دھن دھرتی اے ماں اساڈا دھن دھرتی اے ماں

* سید منظور حیدر (تلہ گنگ) * مشہور داندان دے ناں * بجنگ آمد آلے * حیدر سلیم (تلہ گنگ)، مدثر عباس پکوال

وَنڈ

کیہ کر نیے گاما داترا
کیہ بھڑ نیے بھڑ گبھیڑ
کیہ لائے متھا گچھڑاں
کیہ متھیے آڑ کوڑ
جو لیکاں گنیاں لیکیاں
جو تھپے گئے نشان
وت مڑ کے کہنے ز سیرٹیں
وت مڑ کے کہنے وراگ

بُھُھُو

جیٹھ ہاڑھ بُھُھُواں
بھونیں جیویں وتری
یینہیں تلو سلوآں
مونہہ کڈھے موڑویں
ساڑپئے پتراں
ھوؤ گس زمیاں
اوڑ جیویں آکڑی
گنڈ جیویں کا کڑا
دن جیویں بھا کھویں
دیہوں جیویں سا کرا
رنگ جیویں پھا کڑے

ہڑھ (۲۰۲۲)

سر سر اچیاں
چڑھ چڑھ پاٹیاں
روڑھ روڑھ فصلاں
مار مار جھولڑے
ڈھاہ ڈھاہ کو ٹھڑے
جھدیاں دے واسی
کانیاں دے چھیرے
ہڑھے اگے انڑوے
مکڑی دے جاڑے

ہہہ ہہہ بیٹیاں
بھگھیاں تے بھاٹیاں
رات دے ایندرے
سک گنیاں اکھیاں

وَت اوسے مولوی
چڑھ کے سپیکرے
جوڑ جوڑ تنواں
گھن گھن روکڑے
بھہ، بھہ پوٹلی
شَن شَن نکراں
لالا تھڑیاں

کنڈھے اُتو چھو کری
ہتھ پائے تیلیاں
جوڑ دے وسیب نال
دور تک لمکی
ہو ہو چیکٹی
ڈھہہ ڈھہہ تلکی

ہال ووے پاہریا
سدھ پئی ماردی
گوکدی، الاوندی
بٹ کے بڑی

رڑھ گئی اے ویہندیاں

وَت پچھو لچ لچ
ہاڑھے تلو پھٹیاں
“ایج ای اوز” دیاں
سکیاں وروٹھیاں

اسیں مُورکھ

اساں ساوے پپل ڈھاہ گے
بھیں اٹ گے
گیڑو کھوہ توں گادھی لاہ گے
اُو لو پٹ گے
کھول گے جوگاں
اوڑیں وچ پنجالی سٹ گے
گاترے لاہ گے
میرے نال کھلاڑے واہ گے
گڑیاں منڈے کالج مُنچ گے
ما بولی دی جھے اُتے
گنگے تھتھے اکھر رکھ گے
چھپر، کچیاں ڈھوکاں ڈھاہ گے
ٹبے اُتے بنگلے پاگے
بنگلے دے وچ قبر اساڈی
قبرے دے وچ سْتے پئے آن

دونکیاں نظماں

آتلی پانڈی ڈھولا وسدا
تھلی پانڈی اسیں
اُچے تھلیو جھکا ویہڑا
چھک گیندا خشبو

★ ★ ★

کچی نندرے اکھیاں کھلیاں
ترے ٹُسنے
پارچنہاں تو سوہٹی سانوں
چکھو واج مریندی رہ گئی

کُھرا ہڈو

ساڈے کُھرے نہ لیک کُھرا ہڈو
ساڈا ہیچھا کرنِ محال
کدی لیاں لاہنگاں بھر دے
اسیں ویندے تھل نُون چیر
کدی تُو دے وچ پگڈنڈیاں
کدی پیراں اُتے پیر
کدی پچھکھرتے تڑے تڑیاں
کدی ادھی جنتی گھاسویں
کدی کنجاں لاہیاں دھوہڑیاں
کدی سپٹی وانگ دھڑوک

ساڈے کُھرے نہ لیک کُھرا ہڈو
ساڈا ہیچھا کرنِ محال

اللہ میاں ینہہ وسے سی ، جم سن ینٹریں پلّیاں
بھوہ آلے شرمندہ ہو سن ، ٹانڈے رُل سن گلّیاں

بابا پیلو